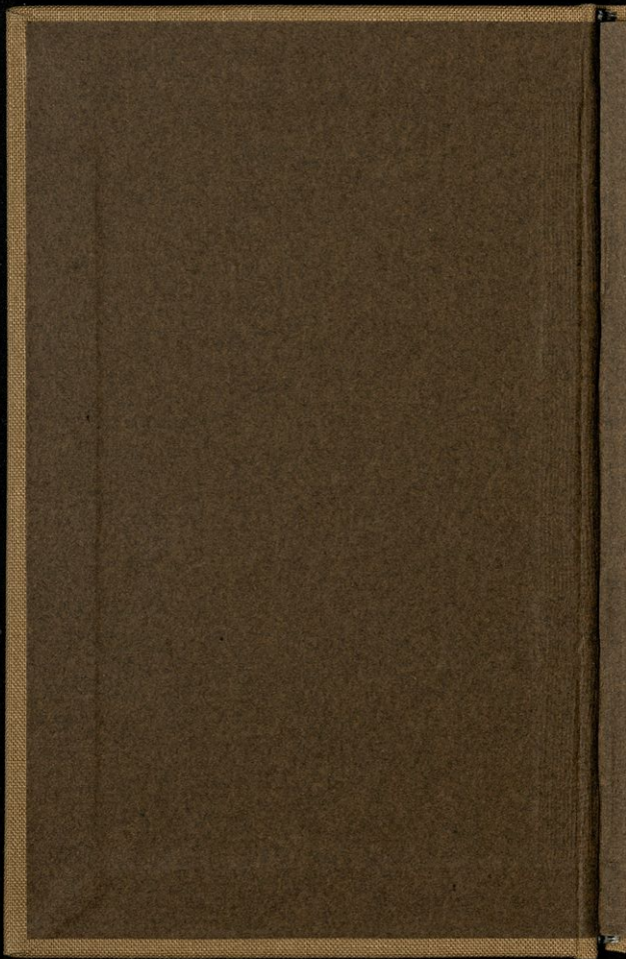

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

DS 108 917

COBISS

108917

kvene določbe

katoliški cerkveni glasbi.

Z dodatkom:

„O petju mašnikovem pri altarji“.

Za učitelje in pevovodje

sostavil in uredil

Ignacij Mitterer,

prošt ter stolni kapelnik v Brixenu.

Z dovoljenjem poslovenil

A. Dolinar - Lúčinski.

V Ljubljani. 1887.

Založilo „Cecilijino društvo“. — Tisk R. Milicev.

Najimnitnejše cerkvene določbe

o

katoliški cerkveni glasbi.

Z dodatkom:

„O petju mašnikovem pri altarji“.

Za učitelje in pevovodje

sostavil in uredil

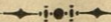
Ignacij Mitterer,

prošt ter stolni kapelnik v Brixenu.

Z dovoljenjem poslovenil

A. Dolinar-Lučinski.

V Ljubljani. 1887.

Založilo „Cecilijino društvo“. — Tisk R. Milicev.

246.8 (098.57); 7 83 : 282

108917

V natis privolili so milostni knezoškof Ljubljanski, gospod dr. Jakob Missia, s pismom dne 22. avgusta 1887., št. 1931.

N 1106 / 1950

Cecilijina društva, kjerkoli že so se ustanovila, postavila so si preimenovalno nalogo, cerkveno glasbo, ki je bila v zadnjih dveh stoletjih mnogostransko propala ter se pomehkužila, na podlagi obstoječih cerkvenih določb, preustrojiti ali preobnoviti.

„Na podlagi cerkvenih določb“ — pravimo; kajti med možmi, veščaki o cerkveni liturgiji in glasbi, je že zdavnej dognana reč, da cerkveno petje ni samó kak zunanji pridevek k bogoslužnemu dejanju, ali kako nebitveno lepoticje njegovo, marveč da je, kakor pravimo, celoten ali dopolnilen del sv. liturgije, — del, ki je z ostalimi bogoslužnimi obredi v najtesnejši notranji zvezi. Brez cerkvenega petja bi toraj sv. liturgija — slovesno opravljanje najsv. daritve in sv. officija — ne bila dovršena, ne bila popolna.

Velja pak načelo, da je cerkveno petje neločljiv, celoten del sv. liturgije, potem je očitno, da tista oblast, ki ima v liturgičnih zadevah v obče določbe ter veljavna vodila dajati, ima tudi

edino ter izključljivo pravico, veljavne določbe o liturgičnem petju izdajati. Ta oblast pa, to je zopet jasno, je za vesoljno cerkev sv. apostolski Stol, občni cerkveni zbori in od apostolskega Stola za obredne cerkvene zadeve postavljena kongregacija, — tako imenovana *S. Congregatio Rituum* — zbor za sv. obrede.

Tudi škofje imajo oblast v svojih škofijah ozir cerkvenega petja veljavne zaukaze dajati, toda ti ne smejo z določbami apostolskega Stola ali pa zbora za sv. obrede biti v nikakem nasprotju.

Ako pa je v cerkvi oblast, ki edina ima zastran cerkvenega petja postavne določbe izdajati ter o tem merodajna vodila določevati, in je ta oblast tudi v resnici taka vodila ter določbe izdala, potem je očitno, da ne more biti na voljo dano kakemu cerkvenemu predstojniku, še manj pa pevovodji, kakošno petje in glasba naj se pri službi božji rabi in kakó naj se rabi. Ti se imajo velikoveč kot pokorni otroci sv. cerkve tudi ozir cerkvenega petja, kolikor v njih moči, po izdanih cerkvenih določbah ravnati, — ki za istino, neso bile dane za to, da bi jih tisti, katere na prvem mestu zadevajo, svojevoljno prezirali in zanemarjali.

Ves obžalovanja vredni propad cerkvene glasbe, v katerega je bila v zadnjih stoletjih

zašla, ima svoj poslednji razlog v tem, da so se dotična pravila prezirala in od cerkve zastran cerkvenega petja izdane določbe zanemarjale. Se li hoče cerkvena glasba v smislu ter duhu sv. cerkve zopet preobnoviti ali preustrojiti, treba se pred vsem ravno tem cerkvenem določbam in vodilom ponižno ter spoštljivo voditi dati.

Da pa one, ki se imajo po svojem stanu in poklicu s cerkvenim petjem pečati, z dotičnimi določbami soznanimo, podajamo tukaj zaznamek najimenitnejših cerkvenih določb o cerkveni glasbi s potrebnimi, lahko umljivimi opazkami in pojasnili. V ta zaznamek pa smo sprejeli le tiste določbe in pravila, ki imajo brez vse dvombe še dandanašnji za celo cerkev svojo moč in veljavo.

Te določbe so posnete: a) iz liturgičnih knjig, kot so: *missale, rituale, caeremoniale episcoporum* i. dr.

b) iz dekretov občnih cerkvenih zborov, zlasti Tridentskega.

c) iz encyklik (okrožnic), bul ter brevov (pisem) papežev ter določb kongregacije za sv. obrede.

Posebni prazniki in cerkvene slovesnosti posamičnih škofij, ki ne spadajo pod splošna liturgična pravila, ravnajo se po posebnih škofijskih določilih in ne spadajo v to obravnavo. Ta sama cepi se na dva poglobitna dela:

a) Splošne določbe o cerkveni liturgični glasbi.

b) Posebne določbe o cerkveni glasbi pri posamičnih bogoslužbenih dejanjih. Temu sledi še „dodatek“, razpravljajoč „o petji mašnikovem pri altarji“.

A. Splošne določbe.

Té se ozirajo pred vsem na tekst ali besede cerkvenega petja, potem pa na petje in glasbo samo.

a) Kar se tiče zlasti jezika liturgičnega petja, je ta latinski. Sv. zbor Tridentiski se o tem izreka tako-le (sess. 22. c. 8.):

„Dasiravno ima sv. maša mnogo podučnega za verno ljudstvo v sebi, se vendar očetom ni zdelo primerno, da bi se opravljala v tu ter tam navadnih deželnih jezikih“. Da pa te besede ne veljajo samo darujočemu mašniku, ampak tudi vsem onim, ki se sv. daritve dejansko udeležujejo, toraj tudi pevskemu koru, to, ko bi ne bilo jasno že ob sebi, potrjuje še zlasti to-le:

Več dekretov S. C. R. prepoveduje naravnost vse in vsakoršno petje v domačem ali ljudskem

jeziku pri veliki ali peti maši, pred izpostavljenim sv. Rešnjim Telesom in pri procesijah z Najsvetejšim. Tako se glasi dekret od 12. marcija 1639. tako-le: „Materni jezik pri slovesni peti maši ni na pravem mestu in ta razvada se ima vseskozi prepovedati“. V enakem smislu se izreka ista kongregacija dné 3. sept. 1695. in 24. nov. 1696.: „Ker je petje v domačem jeziku zoper cerkveni obred, ima škof pravico zabraniti ga, naj so tudi duhovne pesmi na sebi dobre; te so za drugo porabo, ne pa za peto mašo“. Odlok od 21. marcija 1509. prepoveduje petje v domačem jeziku pri slovesnostih na čast presv. R. Telesu. Dekret, izdan dné 21. marcija 1609., izreka za nedopuščeno ali vsaj neprimerno pri procesijah s presv. Rešnjim Telesom peti v domačem jeziku. Vsaj duhovščina in pevci naj bi se ga ne posluževali.

Vendar pa se s 3. avgust. 1839. (nadalje s 7. avg. 1682.; 3. sept. 1695.; 24. nov. 1696.) dovoljuje po danem blagoslovu zapeti pesem v domačem jeziku. Dovoljuje se tudi (27. sept. 1864.) pri prestarodavni navadi peti pesmi v domačem jeziku pred izpostavljenim sv. R. Telesom ter pri procesijah, ako bi bilo sicer ljudstvo razdraženo; tako tudi pri službi božji, kadar Najsvetejše ni izpostavljeno, iz ravno tistih razlogov. Toliko iz navedénih dekretov vse-

kakor sledí, da petje v domačem jeziku pri liturgični službi božji (pri peti maši, slovesnih večernicah i. t. d.) ni v smislu sv. cerkve in da ga le semtertje iz tehtnih razlogov trpi.¹⁾

Petje v domačem jeziku pa je dovoljeno in na svojem mestu pri tako imenovanih izvenliturgičnih ljudskih pobožnostih, kot so: šmarnice ali majnikova pobožnost, pobožnosti raznih bratovščin i. t. d. Sme se tudi zapeti pesem k sv. Duhu v maternem jeziku pred pridigo, ako je ta pred ali po peti maši, ne pa neposrednje po evangeliju med slovesno mašo.

b) Pri liturgični službi božji smejo se peti le oni teksti, ki so za dotični praznik po *missalu* ali *brevirju* predpisani.

V buli „*Quo primam*“ papeža Pija V., ki stoji na čelu rimskemu *missalu*, nahajamo med drugim to-le: „Da se v prihodnje v vseh patrijarhalnih, katedralnih, kolegijatnih, farnih in samostanskih cerkvah ter kapelah . . ., v

¹⁾ Prim. še dekrete S. R. C. od 7. avg. 1628.; 24. marcija 1657.; 31. avg. 1697.; 22. marcija 1862. — Na vprašanje nekega župnika iz Spirske škofije v tej zadevi, odgovoril je tajnik S. R. C., da je r a z v a d a pri strogo liturgičnih dejanjih v domačem jeziku peti; pri neliturgičnih opravilih pa, tudi pred izpostavljenim sv. R. Telesom, tako petje nikakor ni zabranjeno. To je najnovejši izjav S. R. C. (3. aprila 1883.) o tej zadevi. Po besedah glej dr. Fr. Witt-ova *Musica sacra* 1883., str. 135.

katerih se sv. maša ali poje ali tiho služi, ta ne poje in ne moli drugače, kakor po od nas izdanem *missalu*, tudi ko bi bile te cerkve kako izvzete (eksemptno) ali po kaki milosti apostolskega Stola, vsled kake navade, predprave, ali celo po prisegi, apostolskem potrjenji ali sicer po kakem pooblastilu zavarovane (razun ko bi bila tedaj [29. julija 1570.] že več ko 200letna navada v veljavi), zapovemo in zakažemo, vsako drugo navado odstraniti ter le po obredu, navodbi in načinu, v tem *missalu* predpisanem, sv. mašo peti in brati“.

Da pa ta zapoved ne velja samo za mašnika, ki sv. mašo služi, marveč tudi za pevski kor, to je iz naslednjega še bolj razvidno. V svojej buli „*Piae Sollicitudinis*“ od 23. aprila 1657. vелеva papež Aleksander VII. to-le: „Prepovemo vsem ter vsakemu pevovodji, naj bo že njegov naslov katerikoli hoče . . . — pustiti v svojih cerkvah druge tekste peti, razun katere breviri ali rimski *missale*, *proprium* ali *commune* za dotični praznik določuje, ali ki so vsaj iz sv. pisma ali cerkvenih očetov uzeti, kateri poslednji pa posebnega potrjenja od kongregacije za sv. obrede potrebujejo“.

Ravno tako zapoveduje papež Inocencij XII. z 20. avg. 1692., „da se pevci glasbenega zbora imajo docela ravnati po postavah kanoničnega kora, in kakor temu ni dopuščeno k officiju ali

maši kaj dostaviti, tako si tudi uni ne smejo tega dovoliti“. Le to je dovolil, da se sme pri povzdigovanji ali očitnem izpostavljenji sv. Rešnjega Telesa peti kak *hymnus* ali drugi tekst iz *officija* ali maše praznika sv. R. Telesa, ne da bi se besede kaj spremenile.

Iz tega sledí, da so „motetti“ z neliturgičnim tekstom med sv. mašo prepovedani, in da se *introitus, graduale, offertorium, communio, antifone* in *hymni* pri večernicah imajo peti takó, kot jih *missale* ali oziroma *brevir* predpisuje, in da se namesto teh ne smejo peti pesmi z drugimi teksti. Vendar pa je skoraj splošno menenje, da je dovoljeno po *offertoriji*, odpetem kakor je v *missalu*, vplesti kak motett, zložen na tekst iz praznikovega *officija* ali sicer uzet iz sv. pisma, ki pa z mislijo praznikovo ni v nasprotji. Vendar pa tudi po pravilno izpeljanem liturgičnem petju (n. pr. *offertoriji*) tako zvane „arije“ (pesmi) v domačem jeziku vpletati S. R. C. s 3. avgustom 1839. prepoveduje ter jih imenuje *razvado*, ki se ima odstraniti. *Cacrimoniale episcoporum* (lib. I. cap. 28) ima določbo: „Naj se ne pojó nikakoršne pesmi, ki ne spadajo k dnevnemu *officiju*“.

Tako je, kakor smo zgoraj slišali, sicer dovoljeno pri povzdigovanju peti kak *hymnus* v čast najsv. Zakramentu, toda „*benedictus*“ se zato ne sme nikakor izpustiti. Tudi je sploh

prepovedano, tekste pri sv. maši krajšati. Dekret kongregacije za sv. obrede od dné 5. julija 1631. se glasi: „Nič se ne sme izpuščati ter se ima maša peti takó, kot je v *missalu*“. Okrožnica kardinalvikarja Patricija določuje leta 1856. pred vsem za rimsko škofijo, da imajo pevci sveti tekst po vseh njegovih besedah peti takó, da se nič ne pristavlja in nič ne izpušča. Ravno takó tudi ni dovoljeno, le za en zlog spremeniti ga. Kake izjeme to pravilo dopušča, slišali bomo pozneje.

Ne sme setoraj (tako sklepamo z de Herdt-om, *sacrae Lit. Praxis* tom. I. nr. 112) pri službi božji nič drugega peti, kot kar cerkev predpisuje, ali pa kar je vsaj po prestari, pametni ter hvalevredni navadi vsled molčečega ali izrečnega odobrenja škofov zadobilo popolno pravico in moč.

c) Kar se nadalje tiče tega, kako je sè svetim tekstom liturgičnega petja ravnati, je volja cerkvena ta, da se ima tekst glasiti razločno in umevno, da ga naj glasba ne preglasa, duší in pačí, in da naj se vsled nepreličnega ponavljanja preveč ne razteza.

Že imenovana bula papeža Inocencija XII. se o tem izreka tako-le: „Pri cerkvenem petju je pred vsem gledati na to, da se tekst popolnoma ter razločno umeva“.

Koncil Toledski (1566.) pravi: „Ker se petje, ki se je v cerkvi v hvalo Božjo vpeljalo, ima glasiti takó, da pri vernih spoznanje ter pobožni duh pospešuje in vsled tega srca pobožnih poslušalcev k počesčenju Božjega veličastva in k hrepenenju po nebeških rečeh spodbuja, naj škofje skrbé, da, dopuščajoč na kora večglasne skladbe, ne bodo besede sv. teksta neumljive ter pomen besedí vsled prevelicega šuma takó rekoč zadušén“. — Papež Benedikt XIV. zapoveduje (encyklika 1749.), „da naj se pri cerkvenem petju za to skrbi, da se svete besede dodobra in popolnoma umevajo“.

Dekret S. R. C. od 21. svečana 1643. imenuje to poprave potrebno razvado, ako se sv. tekst cerkvenega petja vsled kleščénja ter razbrskavanja besedí pači; ali ako se celo zaradi glasbe besede ter njihov pomen spreminja, tako, da glasba ni več podložna besedam, ampak narobe.

Po istem dekretu se *introitus*, *offertorium*, *communio* itd. ne sme tolikanj raztezati, da bi bil celebrant primoran pri altarji čakati ter v sv. pravilu prenehati. Ravno to zahteva tudi papež Benedikt XIV. v že omenjeni konstituciji 1749. §. 13.

Ko je leta 1565. papež Pij IV. posebno komisijo za preustroj (reformo) cerkvene glasbe

bil postavil in je ta Giòv. Pierluigi-ju da Palestrina dala naročilo, da naj zloži mašo za poskušnjo, priporočila mu je pri tem prav posebno, da naj se v tej njegovej bodoči skladbi tekst razločno in umevno glasí, in zlasti od tega je imelo biti odvisno, se bode li večglasna glasba zanaprej pri službi božji še dopuščala, ali ne.

d) Ozir tonala, namreč melodije in harmonije cerkvenega petja, ume se samo ob sebi in je večkrat ostro in določno izrečena volja cerkvena, da naj nema v sebi nič nesvetega, vsakdanjega ali posvetnega, ampak, da bodi cerkveno petje vselej mirno, resno, spodbujajoče k zbranosti in pobožnosti, s kratka tako, da se strinja sè svetostjo kraja, kjer se glasí, ter sè svetostjo dejanja, ki ga spremlja. Sveti zbor Tridentinski daje v 22. seji (*decr. de observ. et evit. in celebratione missae*) strogo zapoved, da naj škofje one glasbe od več božjih odvräčujejo, ki imajo gledé orglanja ali petja kaj preširnega ali razkošnega v sebi“.

V enakem smislu se izreka *caerem. episcop.* (lib. I. c. 28, nr. 11): „Trebä skrbno na to gledati, da ni orglanje kako nespodobno in preširno, kakor tudi, da se ne pojó skladbe, ki se z dnevnim officijem ne ujemajo, še veliko manj pa take, ki so nesvetega ali celó spolzkega značaja“.

Nadalje sub. nr. 12: „Pevci in glasbeniki naj svoj pozor obračajo na to, da petje njihovo, ki ima k pobožnosti spodbujati, ne bode kakó lahkomišno ter razujzdano, da ne bode poslušalcev begalo in od preišljevanja božjih reči odvräčevalo; ono bodi tem bolj pobožno, razločno in umljivo“.¹⁾

Že omenjena bula papeža Aleksandra VII. („*Piae sollicitudinis*“) ima o tem to-le: „Sveta gorečnost in skrb nas priganja, da, ko se za čast in spoštljivost službi božji ter molitvi posvečenih cerkva in oratorijev našega mesta (Rima) . . . vse storiti trudimo, od njih tudi vse, kar je ničemurnega, zlasti pa one skladbe odvräčujemo, katerih se kaj nedostojnega ali cerkvenim obredom nasprotnega drži, kar Božjo čast le žali, verne pohujšuje ter je povzdigi pobožnih src le na poti“.

Papež Benedikt XIV.: „Opominjamo te, častiti brat, skrbeti za to, da bode umetno petje, ki je bilo vsled dolgoletne navade v cerkve sprejeto in ga večjidel orgle ter drugi instrumenti spremljajo, tákošno, da se ga ne bode nič nesvetega, posvetnega ali teatraličnega držalo“.

Navedeni izjavi vrhovne cerkvene oblasti nam kažejo jasno dovolj, da se ima cerkvena glasba ozir melodije in harmonije skrbno ogibati vsega, kar bi se ne strinjalo s častjo hiše

¹⁾ Sit devota, distincta et intelligibilis.

božje, ali kar bi bilo z liturgijo ter njeno svrho v nasprotju.

Ogibati se ima toraj vsega, kar bi lahko poslušalce motilo, ter od premišljevanja nebeških reči odvräčevalo (n. pr. melodij, harmoničnih zavinkov ter ritmov, ki imajo v sebi kaj presilnega in pretiranega, sploh vsega, kar meri le na zunanji učinek). Varovati se ima vsega, kar bi znalo v poslušalcih obuditi misli in čutila, ki se ne ujemajo s pravo pobožnostjo ter povzdigo duha. Vseskozi cerkve nevredna je tista glasba, ki se po svojej melodiji, harmoniji ter ritmu obrača bolj na počutke kot na pametni del človekov; toraj vse, kar opominja na ples, in kar je preoslastnega in mehkočutnega.

Ogibati se ima pred vsem melodičnih ter harmoničnih zavinkov, ki že po svojej naravi podle strasti v človeku vzbujajo. (Tù sem spada prav posebno neopravičena raba hromatike.)

Glasba cerkvena se mora po vsej svojej naravi in zlogu ločiti od glasbe za dom in koncertno dvorano, da ne govorimo o melodijah, ki spominjajo na glediščni oder ali celo na plesišče.

Cerkvena glasba bodi tembolj čista, blaga, priprosto-vzvišena, resna in mirna, krepka in veličastna, pobožna in sveta,

spodbujajoča k pobožni zbranosti ter prisrčni, zaupni molitvi.

e) Vsem tem ravnokar omenjenim zahtevam pa gotovo nobena druga cerkvena glasba bolj popolnoma ne ustreza, kot staro cerkveno petje ali gregorijanski koral. To je ono petje, ki se je brez dvoma po posebnem navdihovanju ter pomoči od zgoraj v teku stoletij razvilo edino v to svrho, da spremlja liturgično daritev in molitev, ter objavlja notranja čutila, ki o raznih časih cerkvenega leta ter o različnih prilikah srce sv. cerkvi preplivajo.

Gregorijanski koral je tisto petje, ki ga je cerkvena oblast vselej in povsod imela za pravo ter na prvem mestu cerkveno petje, mu tudi v dejanski uporabi brez izjemka pred vsakim drugim petjem prednost dajala, ki ima tudi vsakemu drugemu cerkvenemu petju kot pravilo in poglobitni uzor veljati, tako da nobena cerkvena glasba, ki se od gregorijanskega korala, tega v pravem pomenu službenega cerkvenega petja, v melodiji, ritmu, izrazu i. t. d. preveč oddalji, naslova „cerkvene glasbe“ ne zasluži.

Zato je pa tudi cerkev ob vseh časih to petje pred vsakim drugim na vso moč pospeševala ter razširjala, nad njegovo pristnostjo čula, in kjer je propadlo, za njegovo zopetno vpeljavo se trudila in poganjala. Koliko so

storili za koralno petje papeži: Gregorij Veliki, Leon II. in drugi.

V *corpus juris canonici* (extrav. com. lib. III.) nahajamo dekret papeža Janeza XXII. iz leta 1322., iz katerega v potrjenje ravno kar rečenega posnamemo to-le: „Nekateri gojenci nove šole¹⁾ obračajo vso svojo pozornost na glasomerje (takt) in vsakovrstne nove note in pri tem rajši svoje lastne izmišljije popevajo, kakor pa to, kar je bilo vsled stare šege in navade utrjeno (koral).

„Cerkvene melodije prepevajo se v semibrevah ter minimah (t. j. vklepajo se brez potrebe v takt in menzuro) ter se z malimi notami obsipljejo. Kajti pevci presekavajo melodijo s „hoquetami“²⁾, ter jo diskantovaje delajo hobotno tako da časih iz antifonarija ter *graduala* uzete podlage³⁾ čisto prezirajo, in nobenega znanja o tem nimajo, nad čemur gradé, cerkvenih tonov ne ločijo, ampak jih zamenjavajo“. —

¹⁾ Bilo je v 14. stoletji, ko je umetnost tako zvanega „diskantovanja“ bila v cvetji in se je večglasni stavek na podlagi koralala bolj in bolj razvijal.

To v mnogem oziru nepremišljeno diskantovanje, ki je bilo izvišenosti ter čistoti liturgičnega (koralnega) petja na škodo, papež po pravici graja.

²⁾ Neki tadaj priljubljen način pevanja.

³⁾ Koralna melodija, na kateri se tako imenovani diskant giblje.

„Vendar pa s tem nismo nameravali zabraniti, da bi se časih, zlasti ob praznikih ali pri slovesnih mašah nad prostro cerkveno petje ne stavile nekatere melodijozne konsonance, à takó, da cerkveno petje docela nespremenjeno ostane“ i. t. d. Papež Benedikt XIV. zaukazuje v že večkrat omenjeni okrožnici od dné 19. svečana 1749. takó-le: „Koralno petje se ima vseskozi ohraniti, kjer je še v veljavi, kjer pa je iz navade prišlo, se ima z nova vpe-
ljati“.

Nadalje nahajamo v ravno tej okrožnici:
„Cerkveno petje je ono, katero se je naš prednjik, Gregorij Veliki, kakor to spričuje zgodovina, na vso moč trudil po načelih glasbenih razviti ter dovršiti. To petje v srcih vernikov vzbuja pobožnost in sveta čutila; to petje z eno besedo vsi bogoljubni kristijanji, ako se le prav ter dostojno poje, v hiši Božji najrajše poslušajo in mu pred umérjenim petjem po pravici prednost dajó“.

V istem smislu se izrekajo mnogi občni in provincijalni zbori. Sv. zbor Tridentski veleva (sess. 23, c. 18), da se v tem petji gojenci v škofijskih seminiščih izuriti imajo.

Tudi mnogi razpisi višepastirskih oblastnij iz novejšega ter najnovejšega časa velevajo gregorijanski koral pred vsakoršno drugo glasbo gojiti.

Tako n. pr. okrožno pismo nadškofa Mehlinškega od 26. aprila 1842., generalnega vikarijata Kolinškega, 15. avg. 1854., škofa Valentina iz Ratisbone 1857., provincijalni sinodi Kolinska in Pražka 1860. i. t. d.

Za pravo cerkveno petje pa nam ima veljati le tisti gregorijanski koral, katerega je Rim kot takega pripoznal. Kakor znano, obrnila sta papeža Pij IX. in Leon XIII. vso svojo pozornost na zadeve liturgičnega petja. Na povelje poglavarja sv. cerkve, in pod njegovim pokroviteljstvom priredila je kongregacija za sv. obrede novo izdanje rimskih koralnih knjig, ki so se tiskale pri Frideriku Pustetu v Ratisboni. Te knjige so izšle ne le v lepo okrašenih folijantih, ampak tudi v različnih manjših priročnih izdajah. Iz med teh bodi omenjen „*graduale romanum*“, obsegajoč spremenljive t e r stalne speve pri sv. maši.

Stalni spevi izdali so se tudi posebej pod naslovom „*ordinarium Missae*“. Nadalje „*vesperale romanum*“, obsegajoč pesme pri slovesnih večernicah celega cerkvenega leta, tako imenovani „*directorium chori*“, „*processionale romanum*“, „*officium Nativitatis Domini*“, „*officia majoris hebdomadae*“ i. t. d.

Ta izdaja je bila od apostolskega Stola večkrat (tako dné 30. majnika 1873., 15. nov. 1878., 10. aprila 1883.) za pravotno ali avtentično pripoznana in potrjena.

To koralno izdajo v posamičnih škofijah vpeljati, Rim sicer strogo ne zapoveduje, pač pa zaradi edinosti v liturgiji prav nujno priporoča. Tako beremo v pismu Leona XIII. od dné 15. nov. 1878.: „Omenjeno izdajo . . . potrdimo ter za avtentično razglasimo. Priporočimo jo prav živo prečastitim škofom ter vsem, katerim je izročena skrb za sveto glasbo. Pri tem imamo pred očmi prav posebno ta namen, da se povsod in po vseh škofijah ne le na druge določbe, zadevajoče sv. liturgijo, marveč tudi na določila rimske cerkve zastran petja ozir jemlje ter za edinost ž njo skrbí“.

Kakor pa je želja sv. Stola, da se tudi v liturgičnem petji vse škofije po rimski cerkvi ravnajo ter na edinost ž njo gledajo, tako pa ni le želja sv. cerkve, marveč naravnost kononično zakonilo (synoda v Ahenu 803, prov. koncil v Salzburgu 1386.), da se farne in druge cerkve ene in tiste škofije ravnajo v petji po katedralni ali škofijski cerkvi.

Opomnja. V bistvo gregorijanskega koralala in v to, kako se ima ta peti, spuščati se ne spada v ozki okvir te obravnave. O tem si lahko vsak za se išče poduka v naslednjih knjigah: „*Magister choralis*“, izdal Fr. Ks. Haberl, Ratisbona, Pustet. „*Choral und Liturgie*“, sostavil redovnik Beuronske benediktinske opatije, Schaff-

hausen pri Hurterji. Slednjič še prav toplo priporočamo knjigo, ki jo je spisal Dom Jožef Pothier, z naslovom: „Der gregorianische Choral“, iz francoščine preložil na nemško P. Ambrozij Kienle O. S. B. — Od istega tudi „Choralschule“, Freiburg, Herder, 1884.

f) O orglah. Če tudi ima za neločljiv ali celoten del sv. liturgije veljati le petje cerkvenega teksta, vselile so se vendar že pred veki z izrečnim cerkvenim dovoljenjem tudi orgle v hišo Božjo, da spremljajo liturgično petje. Orgle so si edine med godbinimi instrumenti v cerkvi nekako domovinsko pravico pridobile, in njihova raba v ta namen, da podpirajo petje ter izpolnujejo prenehljaje, nastale med slovesno službo božjo, sme veljati za potrjeno. A vsi ostali godbeni instrumenti se nekaj le dopuščajo, nekaj pa docela izključujejo. V tem smislu pravi *caerem. episcoporum*: „*Nec alia instrumenta praeter ipsum organum addantur*“. „Drugi instrumenti razun orgel naj se ne rabijo“. (*Caer. episc. I., 28.*) Prvi provincijalni koncil Milanski pravi isto: „Le orgle naj se rabijo v cerkvi; postrance pa in trobila ter drugi instrumenti naj se ne dovoljujejo“. Pozneje je sicer cerkev v tem nekoliko prijenjala (Benedikt XIV.), vendar pa se je orglam vsigdar pred vsemi ostalimi instrumenti velika prednost dajala.

Kar pak se tiče rabe orgel, je volja sv. cerkve, da naj se tega veličastnega, k hvali Božji kot ustvarjenega instrumenta organisti napačno ne poslužujejo. V *caeremoniale episcop.* nahajamo o tem to-le: „Treba skrbno paziti na to, da orglanje ne bo kako lahkomiselno in nasladno i. t. d.“ Dr. Dom. Mettenleiter piše o tem v svojej „*musica*“ (Brixen pri Wegerji): „Silno resni opomini dajali so se v tem oziru organistom; cerkev se je v pravem pomenu vojskovala zoper zlorabo tega vzvišenega instrumenta, ki je, kakor se zdi, prav nalašč od Boga za svetišče dan . . . — Naj bi organisti sedanjega časa ne puščali iz spomina teh besed sv. cerkve. Naj bi pomislili, da sedeč pri orglah, neso virtuozni ne galanterijski igralci, marveč služabniki cerkveni. Močno napačno je toraj, ako oni, ne da bi verno ljudstvo spodbujali, sè svojim preumetnim igranjem (skazovanjem) ter posvetnim, nasladnim in sentimentalnim dabljanjem (dudljanjem) verne motijo in pohujšujejo. Organist ima ravno tako, kakor pevec, poslanstvo od cerkve; pogostem udarja njegov glas še bolj mogočno na srce, kakor beseda pridigarjeva“. Toraj veličastno in mirno, pobožno in spodbudno naj se orgle v cerkvi glasé. Vsega toraj, kar spominja na marš ali ples, kar je mehkužnega in počutnega, ali kar bi sploh zamoglo verne v pobožnosti motiti, naj se orglavec skrbno ogiblje.

Orgle smejo, kakor je bilo že rečeno, cerkveno petje spremljati, pa tudi s pred-, med- in poigrami pri bogoslužnem dejanju nastale presledke ali prenehleje izpolnovati. Zamorejo pa tudi v gotovih slučajih v nekem pomenu petje celó nekako namestovati.

Naslednji predpisi in odloki bodo rečeno pojasnili: *Caeremoniale episcoporum* nove izdaje ima o rabi orgel to-le:

1) „Ob vseh nedeljah in zapovedanih praznikih cerkvenega leta, more*) se v cerkvi orglati ter umetno petje rabiti“.

2) „K tem nedeljam pa se ne prištevajo nedelje v adventu in postu razun tretje nedelje v adventu in četrte nedelje v postu, o katerih je orglanje dovoljeno, toda le pri sv. maši in pri večernicah, ne pa tudi pri drugih kanoničnih urah. Tudi se smejo orgle glasiti o praznikih in dnevih med adventom in postom, katere cerkev slovesno praznuje, n. pr. o prazniku Marijinega brezmadežnega spočetja, sv. Tomaža, sv. Jožefa i. t. d., tako tudi pri maši (gloriji) na veliki četrtek ter pri maši in večernicah na veliko saboto in sploh kadarkoli se iz važnih razlogov slovesna ter vesela služba obhaja“.

*) V prejšnji izdaji „*Caer. episc.*“ bralo se je: . . . , decet . . . ; v pregledani pa stoji *potest adhiberi* (more se rabiti). S tem je jasno povedano, da je koral tudi ob nedeljah in praznikih cerkve pravo petje, ki ima prvo pravico v njej.

Opomnja. Odlok S. R. C. od dné 2. sept. 1741. pravi, da orgle ne molčé, kadar pri veliki maši v vijolčasti barvi dijakon in subdijakon rabita dalmatiko in tunicelo. Orgle smejo toraj peti n. pr. na predvečer pred svetim dnem (božičem), ako tudi ta na 4. nedeljo v adventu pade. Tako tudi pri sv. maši križevi teden (*missa rogationum*) in o predvečerih pred prazniki.

3) „Kadarkoli škof v cerkev prihaja slovesno službo božjo opravljat ali službe Božje, ki jo kdo drugi slovesno služi, se udeležit, imajo orgle peti. Tako tudi, ko po sv. pravilu cerkev ostavlja.

4) Ravno tako pri slovesnem vhodu kakega papeževega poslanca, kardinala, nadškofa ali kakega družega škofa, ki ga domači škof hoče počastiti, dokler neso opravili svojih molitev ter se služba božja ne prične.

5) „Ako se o večjih praznikih matutin (jutranjice) slovesno opravljajo, smejo v začetku orgle peti, kakor pri vesperah“.

6) „Kakor pri vesperah in matutinu tako je pravilo tudi pri sv. maši, da se prvi in poslednji odstavek hymnov ter hvalospevov, pa tudi oni odstavki, pri katerih je zapovedano koleno upogniti ali klečati, n. pr. pri „*Te ergo quaesumus*“ v ambrozijanskem hvalospevu, pri „*Tantum ergo*“, kadar je Najsvetejše izpostavljeno in enacih, tekst razločno poje, ne pa

z orglami nadomestuje. Isto velja tudi o verzu „*Gloria Patri*“, če tudi je pevski kor prednji verz že odpel“.

Opomnja. Sploh je pravilo, da se imajo pri sv. maši in oficiju vse tiste besede peti, s katerimi je sklenjena kaka liturgična akcija, n. pr. pripogib kolena, priklon z glavo ali kaj enacega. Tako se imajo pri *gloriji* besede „*adoramus Te*“, „*gratias agimus*“, „*Jesu Christe*“, „*suscipe deprecationem nostram*“ peti, na pa z orglami nadomestiti, ker je ž njimi sklenena „*inclinatio capitis*“.

7) „Drugih kanoničnih ur, ki se v koru recitujejo (molijo), ni navada z orglami spremljati. Ako bi pa to le bilo kje v navadi, n. pr. pri terci, zlasti ako med tem škof k slovesni pontifikalni maši v cerkev prihaja, sme se ta navada pridržati. Vendar pa je pomniti, da imata to, kar orgle namestujejo, eden pevcev, razločno izgovarjati, in vse hvale vredno bi bilo, ko bi taisto eden pevcev spremljan z orglami pel“.

Tu sem spada dekret S. R. C. od 22. jul. 1848., ki določuje, da, „če se deli sv. maše ali oficija z orglami nadomestujejo, imajo se nepete besede na pol tiho (*submissa voce*) ricitovati; ako pa se vmes ne orgla, naj se vse neokrajšano poje“.

8) „Pri slovesnih večernicah se po navadi orgle konec vsakega psalma glasé; prav tako tudi vrsteč se pri himnih in pri „*Magnificat*“, vendar takó, da se spolnujejo zgoraj navedene določbe“.

9) „Pri slovesni maši se orgle glasé zmeno-
ma ali vrsteč se pri: *Kyrie, gloria, graduale,*
sanctus in *Agnus Dei*, potem pri *offertoriji*, pri
povzdigovanju, vendar pa tukaj bolj resno in nalah-
no (*graviori et dulciori sono*); potem pri „*com-*
munio“ in konec maše“.

Gledé té točke sta imenitna dva pristavka
v novem *Caer. Episc.*; prvi zahteva, da naj se
slovesna maša z orglanjem pričnè (*In missa so-*
lemni pulsatur org. . . . in principio missae);
drugi prepoveduje, mašnikovo petje pri
altarji z orglami spremljevati (*numquam vero ad*
cantum, quem solus profert sacerdos).

Opomnja 1. Naj se tukaj omeni odlok
Augsburške synode iz leta 1548., ki se glasí:
„Med povzdigovanjem naj se pojó samo antifone,
ozirajoče se na sv. daritev, če tudi je morebiti
bolje ter se sè staro cerkveno navado bolj vjema,
pričujočnost presv. R. Telesa molcé premišljevati
in moliti“. Toisto zatrjujejo še mnoge druge
synode. — „Navada, samo z orglami odgovarjati,
kadar se konec sv. maše „*Ite missa est*“ poje,
sme se pridržati“. (S. R. C. 11. sept. 1841.)

Opomnja 2. Če tudi *caerem. episcop.*
med tistimi deli sv. maše, ki se smejo z orgla-
mi nadomestovati, *introita* ne imenuje, vendar
je skoraj gotovo in se sploh misli, da se sme
po odpetem „*Gloria Patri*“ *introit* z orglami
nadomestiti.

10) „Vendar pa, ako se *Credo* pri maši poje, ne smejo se orgle s petjem vrstiti, ampak *Credo* se mora cel in razločno peti“.

Prav isto strogo zapoveduje S. R. C. dné 10. marcija 1657. in 7. sept. 1861. Tako tudi neštevilni odloki raznih koncilov in synod. Vendar pa se sme *Credo* z orglami spremljati. Celo s polnimi orglami se sme semtrtje *Credo* spremljati, a tekst mora ostati zraven razumljiv. (S. R. C. 22. marcija 1862.)

11) „Pri mašah in oficijih za ranjcimi se ne poslužujemo ni orgel ni figuralnega petja, marveč edino le korala, ki bi bil tudi o ferijah (delavnikih) v adventu in postu na svojem mestu. Vendar pa se sme orglanje dovoljevati pri črnih mašah, ako se to godi zmerno in bolj žalostno (*sono quodam modesto et lugubri*). (S. R. C. 31. marc. 1629.)

Iz omenjenih določb in zaukazov sledí, da smejo orgle cerkveno petje spremljevati, nastale presledke izpolnovati, ter pod gotovimi pogoji celó liturgično petje namestovati. Po tem takem ostane za orgle pri službi božji še jako obširno polje in smejo se orgle imenovati pravi liturgični instrument (oko se sploh o takem govoriti more). Če tudi pa orgle pri službi božji tako odlično mesto zauzemajo, ne smejo vendar organisti pozabiti, da imajo orgle vedno le služiti, ne gospodovati, in da ima or-

glanje biti višjim namenom podložno. Poglavitna reč ostane vedno peta beseda. Prav posebno naj se toraj organisti varujejo, z igro sveti tekst dušiti ali nerazumljiv delati, ter s predolgimi preludiji in fugami (in naj bi bile to še tako odlične skladbe n. pr. kakega Frescobaldija, Bacha i. dr.) bogoslužno dejanje motiti in zavirati. Kakošno pa ima orglanje v cerkvi biti, o tem smo že zgoraj govorili. Priporočamo tukaj organistom le še razbornost ter pre-mišljenost v rabi zmen ali registrov ter sva-rimo posebno pred prepogostno rabo polnih orgel.

g) O rabi instrumentov razun orgel. O rabi drugih instrumentov razun orgel se mora reči, da ne ugajajo duhu ter namenom sv. cerkve. Določbe iz starejših časov se o tem silno strogo in določno glasé. Poleg teh imajo vsi instrumenti razun orgel biti iz cerkve iz-ključeni. Tudi *caerem. episcop.* prepoveduje na-ravnost vsakoršno rabo družih instrumentov, ko določno veleva, „da razun orgel naj se nika-koršni drugi instrumenti ne rabijo“. (*Caer. ep. lib. I. cap. 28. Nr. 11.*)

Znano je sicer iz sv. pisma, da so se pri bogoslužbenih zbirališčih starega zakona različni godbeni instrumenti rabili, à pri vsem tem cerkev pri svojej službi božji teh ne vidi rada. Sv. Toma Akvinski to v svojej *summa theologiae*, (2.

2. ; q. 91. a 2. ad 4.) utrjuje s tem-le: „Omenjeni instrumenti so bolj po tem, duha napajati z veseljem, kakor pa napeljevati ga k resnobi in pobožnosti. Ljudstvo izraelsko je bilo pozemeljskih misli in v verstvenem oziru topo, in bilo je vsled tega kakor pozemeljskega plačila, tako tudi vspodbuje po taki instrumentalni glasbi potrebno; poleg tega so imeli instrumenti, katerih so se posluževali, še svoj predpodoben pomen. To nam pojasnuje omenjeno napravo v starem zakonu. Cerkev pa pri službi božji takih instrumentov ne rabi . . .“

Vendar pa je v novejšem času cerkvena oblast tudi v tem marsikaj prijenjala ter dovoljuje instrumentalno cerkveno glasbo s to določbo, da se godbeni instrumenti ne smejo nikdar glasiti samosvojno, marveč da imajo petje le spremljati, podpirati, povzdigovati; nadalje, da se v cerkvi ne dopuščajo instrumenti, ki so že sami na sebi bolj teatraličnega značaja (kot: kotli, zvončki ali kreguljci i. t. d.), in da je glasba sploh takošna, da zamore pri vernih pospeševati zbranost in pobožnost.

Tudi ozir tega vprašanja je že večkrat omenjena okrožnica Benedikta XIV. do škofov v službi cerkveni velike važnosti. Ta daje škofom dovoljenje, „ako je v njihovih cerkvah raba drugih instrumentov razun orgel že vpeljana (NB!), dopuščati: kontrabas, vio-

loncello, fagot, violo in violino, pa tudi same te. Ti instrumenti namreč so pripravni pevce podpirati ter petje povzdigovati. Prepovedani pa so: kotli, lovski rogovi, trompete, velike in male postranice ali piščalke, glasovirji i. dr. v., ki glasbi teatraličen značaj podeljujejo. Kar pak se tiče rabe dovoljenih instrumentov, rabiti se imajo edino v to svrho, da moč ter učinek petja podpirajo, v pričujočih čutila v tekstu izražena vzbujajo, jih k premišljevanju večnih resnic napeljujejo ter k ljubezni do Boga in božjih reči vnemajo. Ako pa se omenjeni instrumenti neprestano glasé, in, kakor je dandanes navada, le semtertje pevskim bravuram ter umetnemu gostoljenju nekoliko časa pusté, ko pa sami vse besede sv. teksta prevpijejo in preglašajo, potem je njihova raba ne le nepotrebna ter brez vsega pravega pomena, temveč naravnost nedovoljena in prepovedana“.

Čisto enako glaseče se določbe so bile izdane za Gregorija XVI. in vnovič za Pija IX. (20. sept. 1856.) in vsled tega je še sedaj v Rimu navada, za vsak posamični slučaj, kadar se hoče v kaki cerkvi Rimskega mesta instrumentalna glasba rabiti, pri generalvikarijatu posebej dovoljenja prositi.

Opomnja. Komentar (razlaga) k že večkrat omenjeni okrožnici Benedikta XIV., ki je

izšla leta 1749., izreka se, gotovo blizo v smislu cerkvenem, o rabi gotovih instrumentov v cerkvi tako-le: „*Memorata id generis instrumenta (tympana, cornua venatoria, tubae etc.) dulcem quidem et ad aurium voluptatem efficiunt musicam, saltum provocant, animoque oblectamentum afferunt; at pietatis sensum non pariunt nec peccatorum contritionem conciliant. Quis est enim tam vecors, qui dixerit, hujusmodi musicam auditorum animos in desideria aeternorum et in arcanos cordis gemitus transferre? In principum palatii etc. locum habent, in ecclesia vero noxia omnino sunt et a divinis laudibus celebrandis aliena; etenim a coelestium contemplatione revocant et ad terrena audientes bene caeteroquin affectos, defigunt. Tantum absunt a sacrarum aedium religione quantum a decoro et modestia. Damna, quibus audientes afficiunt, eo graviora sunt, quo latentia et voluptatis specie velata. Dum enim blande suaviterque influunt, in aures pestem animis ferunt; cum oblectant saeviunt, cum blandiuntur occidunt; cumque animus hisce delectatur concentibus, a christiana pietate dejicitur ac frangitur. Hinc merito „insidiosos sonos“ S. Leo M. appellat. Non est, cur ego S. Patrum et Conciliorum auctoritate fulciam hujusmodi sententiam, ad quam confirmandam veterum ac recentiorum scriptorum nubes in promptu esset; longiori sane haec egerent*

oratione, seu potius lamentatione et deploratione; attamen res ipsa per se loquitur“.

„Omenjeni takošni instrumenti (kotli, lovski rogi, trompete itd.) delajo sicer prijetno godbo ter ušesom ugajajo, mikajo k plesu, ter duha naslajajo; à čuta pobožnosti ne vzbujajo in žalosti nad grehi ne prouzročajo. Kdo bi bil pač tako nespameten, da bi trdil, da takošna glasba poslušalcev duhá k hrepenenju po večnem ter k skrivnim zdihljejem srca napeljuje? V palačah vladarjev i. t. d. so na svojem mestu, v cerkvi pa so vseskozi škodljivi (taki instrumenti) ter se s hvalo Božjo prav nič ne ujemajo; kajti odvrtačujejo od premišljevanja nebeških reči in poslušalce, sicer dobro razpoložene, v pozemeljsko zakopavajo. Ujemajo se tako malo sè špoštovanjem hiše Božje kakor s tem, kar je spodobno in dostojno. Škoda, ki jo poslušalcem prinašajo, je tolikanj večja, kolikor bolj je skrita ter pokrita z navideznim veseljem. Med tem namreč, ko mikavno in prijetno uplivajo na ušesa, kugo (škodo) prinašajo dušam; ko razveseljujejo, koljejo; ko se dobrikajo, moré, in ko duha s takošno glasbo naslajajo, ga krščanske pobožnosti oropajo ter omamijo. Zato jih po pravici „zapeljive (nevarne) glasove“ sv. Leon Vel. imenuje. Ni treba, da bi z veljavo svetih očetov ter zborov cerkvenih podpiral to svoje menenje, kate-

rega utrditi bilo bi starejših ter novejših pisateljev tema pri roki; v resnici bilo bi treba o tem dalje govoriti, ali bolje zdihovati in objokovati; pa reč že takó sama ob sebi govori“.

In žalibog, reči se mora, da ta ostra obsodba instrumentalno glasbo, kakor se dandanes pogostoma v cerkvah nahaja, le preveč zadeva in da se v tem oziru tudi skladatelji presloveči, kot Haydn, Mozart, Eybler i. dr., (da ne govorimo o njihovih naslednikih in posnemalcih,) komaj milejše soditi zamorejo.

h) Določbe zastran pevcev ter njihovega vedenja na koru.

1) Pevci, ki pri službi božji pojó, naj bodo brez izjemka od cerkve za to odločeni in postavljeni. To pravico si je cerkev po svojih kanoničnih postavah vselej lastila.

2) O sebedruzega spola naj se na kor ne spuščajo. Za to govori izročilo sv. cerkve in premnogo izrečnih cerkvenih določb skozi vsa stoletja. (Tako n. pr. provinc. koncil Milanski, provincijalna synoda Ostrogonska 1858. i. dr.) Izjeme bi bile le v ženskih samostanih ter v sili ali potrebi.

Za prav imeli bi za cerkveno petje biti odločeni samo kleriki; ker pa to pri sedanjih cerkvenih razmerah večjidel ni mogoče, gledati bi se moralo, ako se rabijo laiki (neduhovni), strogo na to, da je njihovo življenje in vedenje brez graje. Še posebno neprimerno

pa je posluževati se pri cerkvenih opravilih pevcev in godcev, ki si sicer tudi v gledišči, po plesiščih i. t. d. zaslužka iščejo.

Zastran vedenja pevskega osobja povdarjajo cerkvene določbe zopet in zopet, da je primerno, da se pevski kor nahaja ob obéh stranéh altarja, in če je vendar le altarju nasproti, da se pevci in poslušalci skrbno vsega ogibljejo, kar bi altarju dolžno spoštovanje žalilo. Kadar koli pevci pri cerkvenih opravilih sodeljujejo, naj nosijo superpelicej (ali roket). Izrečno zahteva S. R. C., da naj pevovodja ali kapelnik s taktikom po polici za note motljivo ne bije. Tudi naj ta, ako mogoče, naravnost altarju hrbta ne obrača. Pevovodja naj nadalje gleda nato, da pevci in godci po nepotrebne ne govore in ne šepetajo in se sploh dostojno zavedó. — Pevci naj si zlasti prizadevajo svete besede čisto, umevno ter blagoglasno izgovarjati in naj se pevajoč vsega nepotrebne kričanja, skazovanja, hlastečnosti itd. skrbno ogibljejo. V njihovem petji naj se izraža pobožnost in skrušenost srca.

B. Posebne določbe o raznih liturgičnih dejanjih.

a) Velika ali peta maša.

Liturgična, velika ali peta maša je „slovesno opravljanje najsv. daritve s pripomočjo levitov, petja, kajenja ter vseh tistih obredov, ki jih cerkvene določbe za slovesno sv. mašo zahtevajo“. (Kornmüller, „Die Musik beim lit. Hochamte“. — „Glasba pri lit. veliki maši“.) „Velika maša“, v manj strogem pomenu imenuje se pa tudi tista peta maša, ki se zaradi pomanjkanja duhovnov brez livitov, vendar pa z vsemi drugimi od cerkve zahtevanimi obredi vrši.

Kot velika maša se obhaja a) pontifikalna maša, b) farna maša, c) tako imenovana konventualna maša, ki se v opatijskih ter samostanskih cerkvah vsak dan za dobrotnike opravlja, in d) tako zvane votivne ali zaželjne maše, ki se iz kakega važnega vzroka („*pro re gravi*“) obhajajo.

Kar se tiče petja pri slovesni veliki maši, deli se tisto v tako imenovano stalno (nespremenljivo) petje, ki je pri vsakem opravilu po svojem tekstu eno in isto, kot: *kyrie, gloria, credo, sanctus* in *benedictus, agnus Dei*, in spremenljivo petje, ki je po svojem tekstu ob različnih praznikih, nedeljah in ferijah cerkvenega leta različno, kakor: *introitus, graduale z alleluja* in *verzom, offertorium* in *communio*.

Opomnja. Da bode mogel vsakdo naslednje opazke prav razumeti, naj skrbí, da mu bode jasno uravnanje *missala* in brevirja, cerkveno leto in cerkveni koledar, veljava raznih praznikov: *duplex I. cl.*, *duplex II. cl.*, *dupl. majus* in *minus*, *semiduplex*, *simplex*; nedelje (*dominica I. cl.*, *dom. II. cl.*, *dom. communis*) in ferije. Prim. o tem Haberl „*Magister choralis*“ 6. natis §§. 20. in 21.

I. Stalni spevi pri peti maši.

1) *Kyrie* obstoji iz devet invokacij (trikrat *Kyrie eleison*, trikrat *Christe eleison* in zopet trikrat *Kyrie eleison*), ter sledi naravnost za *introitom*. Koral ima za različne dni cerkvenega leta in za razne vrste praznikov različne melodije za te invokacije, kakor tudi za druge stalne speve sv. maše. Te melodije ali napevi pojó naj se, ako se pri peti maši koral rabi, natanko po v rimskem *gradualu* naznanjenem redu. (Prim. Haberl, *Mag. chor.* §. 22. pag. 75.—76.) Posamične invokacije z orglami nadomestovati je dovoljeno, ako se izpuščeno na pol glasno, vendar pa umevno recituje. (Prim. zgoraj: „o rabi orgel“ pag. 21. seqq.)

Pri večglasnih skladbah za *Kyrie* naj se, kolikor mogoče, tridelnost ohrani; nadalje naj si invokacije *Kyrie eleison* in *Christe eleison* pravilno sledé, in slednjič, če tudi mnogoglasnemu stavku vselej ni mogoče, števila devet

natanjčno ohraniti, naj se vendar invocacije brez mere ne ponavljajo.

2) *Gloria*. Ta takoimenovani angeljski slavospev mašnik pri altarji prične (intonuje), kor pa ga z besedami: „*Et in terra pax*“ povzame ter celega do konca izpoje (S. R. C. 11. sept. 1847.)

Vendar pa se smejo tudi pri *gloriji* posamični verzi z orglami nadomestiti pod zgoraj omenjenimi pogoji („o rabi orgel“ št. 10). Sklepni verz pa in oni verzi, v katerih se nahajajo besede „*adoramus te*“, „*gratias agimus Tibi*“, „*Jesu Christe*“ „*suscipe deprecationem nostram*“, morajo se brez izjeme peti zaradi liturgične akcije (*inclinatio capitis*) s temi besedami sklenene.

Pri večglasnih skladbah je pri *gloriji* posebno na to gledati, da se zgoraj omenjene, z liturgičnimi akcijami sklenene besede prav krepko povdarjajo. Poleg tega bodi skladba jasna, brez vseh nepotrebnih ter neopravičenih ponavljanj, zlasti naj se sklep črez mero ne daljša, kakor je pri novošegnih skladateljih pogostem navada.

Gloria izostane ob nedeljah v adventu in postu, ob vseh ferijah cerkvenega leta razun o velikonočnem času; nadalje večidel pri navadnih (ne slovesnih) votivnih mašah. Le votivna maša „*de Angelis*“ in „*de Beata*“ ob sabotah imate *glorijo*.

3) *Credo*. (Prim. o tem sostavek: „o rabi orgel“, pod št. 10.) *Graduale romanum*

ima za *credo* 4 napeve, ki niso na gotove dneve ali praznike navezani. Pevovodja ima toraj tukaj prosto roko. Vsekakor pa se mora *credo* vselej cel peti, vsaj pri konventualni ter farni maši. Besed „*credo in unum Deum*“ kor ne sme ponavljati, ampak ta povzame spev z besedami: „*Patrem omnipotentem*“.

Pri mnogoglasnih skladbah naj se v skladbi in izpeljavi posebna pozornost obrača na one besede, s katerimi je liturgična akcija v zvezi, kot „*Jesum Christum*“, „*simul adoratur*“ in prav posebno „*et incarnatus est*“.

Credo se poje α) ob vseh nedeljah; β) ob vseh praznikih Gospodovih in Marijinih in med njihovimi osminami; γ) ob praznikih svetih angeljev in nadangeljev; δ) ob vseh praznikih svetih aposteljnov in cerkvenih učenikov, tako tudi o prazniku vseh Svetnikov, sv. Marije Magdalene in o prazniku cerkvenega posvečenja in farnega patrona. Ob vseh družih praznikih in ferijah cerkvenega leta *credo* izostane.

4) *Sanctus* in *benedictus*. To dvoje ima kor celo peti; vendar pa je tudi tukaj dovoljeno, posamičnosti *submissa voce* recitovati ter z orglami nadomestiti. (*Caer. ep. lib. I. c. 28. ad 9.*) *Benedictus* se ima od „*sanctus*-a ločiti in še le po povzdigovanju peti (*caer. ep. lib. II. c. 8. Nr. 70 et 71*; nadalje S. R. C. 12. nov. 1831.).

Ker se „*sanctus*“ kar najtesneje predglasja oklepa, naj orgle vmes le v nujni potrebi pojó.

Večglasne skladbe za „*sanctus*“ naj se preveč ne raztezujejo, da celebrant ni primoran čakati s povzdigovanjem najsv. Zakramenta. Med povzdigovanjem naj se orgle nalahno glasé („*cum omni gravitate et melodia*“, *caer. ep. lib. II. c. 8.*) ali pa, kar je morebiti še bolje, popolnoma molčé. (Prim. „o rabi orgel“ sub 9.) Dovoljeno je tudi, nekatere odstavke kaknega evharističnega hymna, n. pr. „*Tantum ergo*“, ali kaj enacega med povzdigovanjem peti. (S. R. C. 14. aprila 1753.)

5) *Agnus Dei*. Ta bi se imel trikrat peti, kakor stoji v *missalu* in *gradualu*. A tudi tukaj se smejo orgle s petjem vrstiti, tako da zadržuje, ako se prvi in tretji „*Agnus*“ poje.

K stalnim spevom pete maše se po pravici štejejo tudi tako imenovani *responzoriji*, s katerimi pevski kor mašniku odgovarja, n. pr. „*et cum spiritu tuo*“, „*amen*“ i. t. d. Navada, ki se je v mnogih krajih vtihotapila, *responzorije* le z orglami brez petja „izigrati“, se pač ne dá opravičiti. Treba jih je velikoveč peti, in sicer — da se enakost z mašnikovem petjem ohrani — koralno. Zlasti velja to poslednje o *responzorijih* pri „*praefaciji*“ in pri „*Pater noster*“. Vendar pa se smejo ti *responzoriji* z orglami spremljati. Tudi zoper večglasno vravnane *respon-*

zorije (razun onih k *praefaciji* in *Pater noster*) posebno o večjih praznikih bi se komaj kaj ugovarjati dalo, zlasti ako koralno melodijo kateri glasov (sopran ali tenor) zraven poje. *Praefatio* in *Pater noster* se morata pri vsaki konventualni in farni maši peti. (S. R. C. 14. apr. 1753).

Kjer je v navadi na „*Ite missa est*“ le z orglami odgovarjati (ne da bi se odpel rezponzorij „*Deo gratias*“), sme se ta navada obdržati. (S. R. C. 11. sept. 1874.)

Pri rezponzorijih k *praefaciji* in *Pater noster* naj se natanjko pazi na razloček med njihovim prazničnim ter ferijalnim tonom. (Prim. o tem Haberl, *Mag. chor.* §§. 25, 26 in 27.)

Ako kor na „*Ite missa est*“ ali „*Benedicamus Domino*“ s petjem odgovarja, posluži naj se kakor tudi mašnik (ozir. dijakon) o ne melodije, ki se ravno z dotičnim dnem ujema. (Prim. Haberl, *Mag. chor.* §. 28.)

Vendar pa, ko bi se pri altarji prava melodija ne zapela, bilo bi zaradi edinosti ter zgledivanja svetovati, da kor z ravno tisto melodijo odgovori, če tudi liturgično ni prava.

Nedeljska služba božja v škofijskih, opatijskih in farnih cerkvah pričinja se z „*aspersio aquae benedictae*“; med tem pa kor antifono „*asperges me*“ z verzom in rezponzoriji, ob nedeljah med velikonočnim časom pa antifono „*vidi aquam*“ poje. Te antifone z dotičnimi verzi in

responzoriji je najbolj primerno koralno peti; smejo se pa tudi večglasno peti. Antifona pa se po verzu „*gloria Patri*“ še enkrat od konca do prvega verza ponavlja. Na tiho ter cvetno nedeljo se „*gloria Patri*“ izpušča.

II. Spremenljivi spevi pri peti maši.

Ti so: *Introitus, graduale (tractus, sequentia), offertorium in communio.*

1) *Introitus* je oni spev, ki prec v začetku velike maše misel ter pomen dneva naznanja. Obstoji pa iz antifone, iz enega psalmovega verza in *gloria Patri*; potem se antifona zopet od konca ponavlja; ponavljenje se sme tudi z orglami namestiti. O velikonočnem času se k introitovi antifoni dvojni *alleluja* pristavlja.

„O ferijah ter navadnih praznikih (*simplex*) prične *introitus* en sam pevec ter ga poje do dvočrte; kadar je *semiduplex* in ob nedeljah (*de dominica*) pričneta dva, kadar je *duplex* trije, ob vseh višjih praznikih pa štirje pevci, ako se jih v zadostnem številu nahaja; kor potem nadaljuje ter poje do psalmovega verza. Prvo polovico psalmove vrstice (verza) in prvo polovico *gloria Patri* se po zgoraj omenjenem redu in načinu od enega do 4 pevcev intonuje, na to pa ves kor odgovarja“. (Haberl, po *graduale rom.*)

Pevci ne smejo *introita* začeti poprej, da celebrant k altarju dospé.

(*Caer. ep. lib. II. c. 8. in grad. rom. p. II.*) Navado *introitus* pri peti maši docela izpuščati je S. R. C. dné 11. sept. 1874. obsodila za razvado, ki se odpraviti ima.

Introitus v večglasni kompoziciji peti je sicer dovoljeno, pa se po naših mislih iz različnih razlogov ne priporoča. — Opomniti je še, da se tihi in veliki tedenj *Gloria Patri* opušča, in da ponovljenje *introita* neposrednje psalmovemu verz u sledí.

2) *Graduale, tractus, sequentia*. O teh spevih ima *graduale romanum* to-le: „Ko se je prebral list ali berilo, pričneta dva pevca *graduale* do črte ($\frac{1}{2}$); potem ves kor petje z dostojno pazljivostjo nadaljuje. Dva pevca pojeta gradualov verz. Ako se ima z verzom dvojni „*alleluja*“ peti, intonujeta verz dva pevca do tako imenovane „neume“ (daljša vrsta not na sklepnem vokalu [a] v besedi *alleluja*); na to kor ponavlja ter dodá „neumo“ na vokalu a. Dva pevca pričneta verz in kor odgovarja. Po odpetem verzu ponovita dva pevca „*alleluja*“; kor pa ne ponavlja več, kot prvi-krat, *alleluja*, marveč samo „neumo“ dodá“.

Od *septvagezime* do velikenoči izpadejo *alleluje* z oklenenim verzom, in na njih mesto stopi „*tractus*“. Posamne verze *tractove* intonujeta dva pevca, drugi nadaljujejo.

Skozi ves velikonočni čas (od velike nedelje pa do praznika presv. Trojice) se *graduale* izpušča, in namesto njega poje se dvojni *alleluja* z verzom, kakor je bilo zgoraj povedano. Po tem sledi (NB. v različnem tonu in melodiji) še en *alleluja*, ki ga dva pevca pričneta, kor pa brez ponavljanja samo „neumo“ dostavi. Naslednji verz sè sklepnim „*alleluja*“ se pričneta in pojeta po gori omenjenem načinu. — „*Sequentiae*“ (teh je v sedanji liturgiji le še pet, namreč „*victimae paschali*“ o velikinoči, „*veni sancte Spiritus*“ o binkoštih, „*lauda Sion*“ o sv. R. Telesu, „*stabat mater*“ o praznikih žalostne matere Božje in „*dies irae*“ pri mašah za ranjce) smejo se peti takó, da se posamni pevci in skupni kor vrsté. Po Carpo-tu „*cacremoniale juxta rit. rom. p. II. c. 9*“ je dovoljeno, posamične gradualove verze z orglanjem nadomestiti; à vendar naj bi se vsaj en verz pel. Ravno to velja o *tractu*. Ako pa orgle ne pojó, mora se ves peti. (S. R. C. 7. sept. 1861 ad 15.)

Zastran *sequencije* „*dies irae*“ je, vsled dekreta S. R. C. (od 12. avg. 1854. ad 12) dovoljeno, nekatere odstavke izpuščati. Ozir družih enakih polajšanj ni, à ravno omenjeni dekret smel bi se obračati tudi na-nje, zlasti na zelo dolgo *sequencijo* „*lauda Sion*“ in „*stabat Mater*“ po načelu: *ubi eadem ratio, eadem et legis dispositio*.

Naj se tu še omeni, da pač ni svetovati *graduale* večglasno peti. Vendar pa, ako bi kor tega bolj bogatega in umetnega petja ne imel popolnoma v svojej oblasti, bilo bi vsekako bolje, vložiti na mesto njega kak priprost motet z liturgično primernim tekstom, ali pa tudi *graduale* in *tractus* na istem tonu sè spremljevanjem orgelj recitovati.

3) *Offertorium*. Ta obstoji iz psalmovega oddelka ali iz besed sv. pisma sploh ter se kakor *introitus* na pomen in misel praznikovo ozira. Poje se lahko koralno ali večglasno. Ako se koralno poje, dostavi se lahko kak motet prazniku primeren, ali pa se čas do predglasja z orgljanjem izpolne.

Dekret S. R. C. od dné 10. prosinca 1852. pravi, da se smé *offertorium* in *communio*, ako se pri peti maši orgla, sicer „*submissa voce*“ (na pol glasno) recitovati, nikdar pa izpustiti.

Drugi dekret od 15. decembra 1695. pravi, da mašniku, ki sv. mašo služi, ni pripuščeno sv. mašo nadaljevati, predno se *credo* izpoje.

4) *Communio*, ki se ima peti potem, ko je celebrant presv. kri zavžil (*caer. ep. lib. II. cap. 8. nr. 78*), je poslednji spremenljiv spev pri peti sv. maši. Po svojej koralni obliki je *communio* podobna *offertoriju*, in njen tekst se nanaša večinoma na dotični praznik z ozirom

na ravnokar opravljeno sv. daritev. Po zgoraj navedenem dekretu S. R. C. od dné 10. pros. 1852. se to petje ne sme izpuščati. Najprimerniše poje se koralno.

b. Missa pro defunctis.

(Slovesna maša za ranjce.)

Slovesna maša za ranjce ali peta črna maša loči se od slovesne ali pete praznične maše pred vsem po črni barvi paramentov, potem pa tudi sploh po bolj prostem obredu. Na altarji naj med tem ne bo (*caer. ep. lib. II. c. XI.*) nobenega lepotečja, ampak le sv. razpelo ter 6 svečnikov z navadnimi (rumenimi) svečami.

Prezbiterij in altarne stopnjice imajo biti odgrnene in ne s preprogami pokrite. Škof ne nosi ni sandalov ni rokovic ter se poslužuje „*mitrae simplicis*“, pasterala (škofove palice) pa ne. Kajenje pred *introitom* in evangelijem se izpustí. Pri *offertoriji* se pokadé samo „oblata“, altar in celebrant i. t. d. Tudi petje pri črni maši ima po tem biti priprosto ter žalost izrazujoče. „*Orationes*“, „*praefatio*“ in „*Pater noster*“ pojejo se „*in tono feriali*“ ter v nižji legi, kakor pri slovesni peti maši. Starejše določbe prepovedujejo pri črnih mašah rabo orgel ter mnogoglasnega petja. Tako beremo v *caeremoniale ep. lib. I. c. 28. nr. 13*: „Pri mašah in officijih za ranjce nam ne služijo ni orgle

ni ona glasba, ki se zove figuralna, ampak le „*cantus firmus*“.¹⁾

Vendar pa je v novejšem času S. R. C. zastran orgel nekoliko odjenjala. Odlok od 31. marcija 1629. se izreka v tem smislu, da se orglanje pri petih črnih mašah sme dopuščati („*etsi renuat ordinarius*“), vendar pa bodi orglanje bolj otožno in žalost izražujoče. Igranje naj se giblje v nižjih legah, ogibaje se prebliščečih glasov, kakor tudi preživahnega ritma in modulacije.

A tudi večglasno petje sme semtertje pri črni maši vsled dolgoletne navade, kateri cerkveni predniki (NB. celó v Rimu) ne oporekajo, za dovoljeno veljati. Prav za gotovo pa se mora trditi, da so ozir liturgičnega značaja črne maše ter o njej veljavnih določb novošegni instrumentalni requiem-i Mozart-ovi, Cherubini-jevi, M. Haydn-ovi, Gänsbacher-jevi i. t. d. neprimerni in sv. liturgiji nasprotni, naj bo njihova notranja glasbena veljava na sebi še tako velika.

Liturgično edino pravo toraj je: *Cantus gregorianus* (koralno petje), pri posebnih priložnostih večglasno petje, ki ga smejo tudi orgle spremljati. Poraba družih instrumentov, ako se premišljeno rabijo,

¹⁾ Glej citat iz na novo pregledanega Caer. episc. str. 23, št. 11.

z di se, da dandanes ni naravnost prepovedana. Spodobi se tudi (in je skoraj povsodi tako v navadi) responzorije pri črni maši *unisono* (koralno) brez orgel peti.

Sledeče določbe S. R. C. ozir črne maše naj se še tukaj omenijo:

1) Na vprašanje, se li sme pri peti črni maši zaradi časa kaj izpustiti, odgovorila je S. R. C. (dné 5. julija 1631.): „Nič se ne sme izpustiti, ampak maša se ima peti, kakor je v *missalu*.“

2) Na vprašanje, se li sme pridržati navada pri petih črnih mašah „*dies irae*“ izpuščati in samo „*absolve*“ peti, odgovorilo se je (27. svečana 1847): „Peti se ima „*absolve*“ in „*dies irae*“.

3) Dné 11. novembra 1847. je razsodila kongregacija za sv. obrede: „Ali naj se pete črne maše opusté, ali pa naj se pojó vsi teksti, ki imajo kako priprošnjo v sebi (*quae precationem suffragii respiciunt*)“.

Opomnja. Ta določba se po svojej besedi ne ozira samo na sekvencijo „*dies irae*“, marveč na vse tekste sploh, ki se imajo pri črni maši peti.

4) Na prošnjo, naj bi se dovolilo, kadar se mudi ali je pomanjkanje pevcev, zlasti na deželi, „*dies irae*“ izpuščati, dal se je odgovor: „Sequencija „*dies irae*“ se ima pri črnih mašah z eno „*oratio*“ (toraj: na vernih duš dan, pri

pogrebih, sedmi in trideseti dan in pri obletnicah za ranjimi) vselej peti, vendar pa smejo pevci nekatere odstavke izpustiti. (12. avg. 1854.)

5) Pri tako zvani „*absolutio ad tumultum*“ poje se le rezponzorij „*Libera me Domine*“ in nobeden drugi. (S. R. C. 23. maja 1816.)

6) Z 28. julijem 1832. graja S. R. C. navado peti antifono „*si iniquitates*“ s psalmom „*de profundis*“ med tem, ko gre celebrant po skončani maši k „tumbi“ dat „*absolutio*“. Po *absoluciji* pri povratku v zakristijo sme se ta antifona peti.

7) Pevci naj „*Libera me Domine*“ pri *absoluciji* ne pričnó peti poprej, predno celebrant v pluvijalu k tumbi pride, ali je vsaj subdijakon s križem tje došel (S. R. C. 8. sept. 1861. in 22. marcija 1862.).

O *introitu*, *offertoriji* in *communiji* pri petih črnih mašah velja ravno to (*mutatis mutandis*), kar smo o tem čuli že pri slovesni peti maši. Ti spevi se smejo toliko manj izpuščati, ker imajo vsi priprošnjo v sebi. (Prim. zgoraj omenjeno določbo S. R. C. 11. novembra 1847.)

Nadalje sevéda veljajo tudi o tekstih „*missae pro defunctis*“ cerkvene določbe, da naj se ti pojó brez vse spremembe, nepopačeno, v pravem redu ter brez nepotrebnih ponavljanj.

Ako se pa tudi od vsakega skladatelja zahtevati ne more, da bi dolge tekste *requiem*-ove vse ter neokrajšane v note postavil, bodi vendar skladba vravnana takó, da se izpuščeno lahko s koralom namestuje.

c. Liturgične véspere.

(Prim. Haberl, *Mag. chor.* §. 32.)

Véspere (večernice) so med tako imenovanimi „kanoničnimi urami“ tisti del brevirja ali sv. officija, ki se naj pogosteje slovesno „*cum cantu*“ opravlja, — ne samo v škofijskih ter kolegijatnih, ampak tudi farnih cerkvah. Žalibog, da se nam pogostem, zlasti na selih, kažejo v obliki, v kateri jih je jedva spoznati mogoče — kot prave véspere v smislu cerkvenem.

Kar tukaj sledí, pripomore naj vsaj nekoliko k boljšemu poznavanju véspers ter o njih veljavnih cerkvenih določb.

Véspere se po svojem obredu vrše tako - le : Pri izhodu officijatorjevem iz zakristije do velikega altarja, naj igra organist slovesen „*praeludium*“. Pri sedežih (ali če je sv. R. Telo izpostavljeno, pred Najsvetejšim „*genibus flexis*“) moli se natihoma (*secreto*) *Pater noster* in *Ave Maria*.

Po odmoljenem *Pater noster* in *Ave Maria* prične officijator „*Deus in adiutorium*“, na kar kor odgovori z „*Domine ad adjuvandum*“ i. t. d. Potem sledé psalmi, ki so o različnih praznikih tudi različni ter se vrsté, kakor bode pozneje povedano.

Pred vsakim psalmom se prične antifona, ki se do konca poje lé, če je vsaj „*festum duplex*“; ako pa je „*festum semiduplex*“, se antifona samó prične, potem pa se psalm poje. Po skončanem psalmu se vselej cela antifona ali poje ali recituje; poje jo ves kor ali pa jo le en sam recituje sè spremljanjem ali brez spremljanja z orglami. Tako pri vseh psalmih.

Ko je po zadnjem psalmu antifona odpeta, sledí „*capitulum*“, in konec tega odgovori kor z „*Deo gratias*“. Potem pride na vrsto „*hymnus*“, katerega 1., 3., 5. odstavek se poje, ostali se pa recitujejo. Zadnji odstavek pa se mora vselej peti in naj bi „*hymnus*“ tudi le dva odstavka imel. Ko se je „*hymnus*“ odpel ter dodal „*amen*“, potem sledí „*versiculus*“ in „*responsorium*“, ki ga kor poje, potem pa antifona k „*Magnificat*“ in slednjič spev „*Magnificat*“ sam. Po odpetem „*Magnificat*“ prične officijator z „*Dominus vobiscum*“; na to odgovori kor „*Et cum spiritu tuo*“, potem sledí „*oremus*“ in „*oratio*“ dotičnega praznika, potem pa še „*commemorationes*“ dotičnega dné. Vsaka „*commemoratio*“ ima an-

tifono, verzikel z responzorijem in „*oratio*“ z „*oremus*“. Ako je več *commemoracij*, poje se „*clausula*“: *Per Dominum nostrum Jesum Christum*“ i. t. d. še le konec zadnje *commemoracije*.

Po „*clausuli*“ ali sklepu pride še enkrat „*Dominus vobiscum*“, potem „*Benedicamus Domino*“, ki ga pevci pojó, in sicer slovesni „*Benedicamus*“ o Gospodovih praznikih ter dnevih svetih apostolov, „*de Beata*“ na sv. božični praznik, ob novem letu, o sv. R. Telesu ter Marijinih praznikih, „*duplex benedicamus*“ ob praznikih, ki so *duplex* ali *semiduplex*. — Potem „*Deo gratias*“. Na to moli officijator: *Fidelium animae per misericordiam Dei requiescant in pace. R. Amen. Pater noster (secreto). V. Dominus det nobis suam pacem. R. Et vitam aeternam. Amen*“. — K sklepu, ako se po vésperah „*completorium*“ v koru ne poje ali ne moli, sledí dotična „*antiphona Mariana*“, kakor to zahteva čas, in sicer: „*Alma Redemptoris*“ od sabotnih vésper pred prvo adventno nedeljo pa do drugih vésper na Svečnico; „*Ave Regina*“ od kompletorija dné 2. svečana do kompletorija v sredo pred velikim četrtkom; „*Regina coeli*“ od kompletorija na veliko saboto pa do I. vésper (excl.) praznika presv. Trojice, in „*Salve Regina*“ od I. vésper o prazniku sv. Trojice pa do I. vésper prve adventne nedelje. — Vésperam sledí „*completorium*“, ki se povsod večjidel le moli.

Pri koralnih vesperah se psalmi ali vse-skozi v dotičnih psalmovih tonih ali pa spre-minoma v „*falso bordone*“ pojó.

Italijanska beseda „*bordone*“ pomeni: pa li-ca, opornja, in odtodi v glasbi podstavniglas; *falso bordone* toraj napačni podstavniglas.

Stareji učitelji glasbe, ki prosto besedo „*bordone*“ tudi s „tenorjem“ zaznamujejo, zo-vejo po navadi z izrazom „*falso bordone*“ tak stavek, v katerem je „*cantus firmus*“ v kak srednji glas (tenor) postavljen, ostali glasovi pa so nasproti kontrapunktovani; ali pa v katerem si več sekstakordov tako drug drugemu sledi, da se zgornji glas proti spodnjim v sekstah, sred-nji glas pa z zgornjim v kvartah naprej pomika. Bogatejši „*falso bordone*“ vselil se je v glasbo pozneje. Ta obstoji v pravilni kompoziciji, toda brez določenega rythma, v izpeljavi 4 glasov v kontrapunktu golih konsonanc z nekaterimi li-gaturami v kadenci, kjer v enem 4 glasov cer-kvena melodija kot „*cantus firmus*“ leži; in takošen „*falso bordone*“ edino se je v vseh rim-skih kapelah (pevskih korih) ohranil do da-našnjega dne in ta se dandanes v katoliških cerkvah pri vésperah rabi. Takih *falsi bordonov* imamo v obilnem številu od Viadane, Ces. de Zachariis in družih starejših skladateljev. Prim. Proske Mus. div. tom. III. Od novejših sklada-teljev so nam dr. Witt, Molitor, Schaller,

Mettenleiter, Joos i. dr., porabnih vésper *falso bordonih* zložili.

Naslednje cerkvene določbe za stran vésper naj bodo tukaj omenjene:

1. „Namesto figuralnih vésper, ki se spodrivajoč cerkvene véspere pogostoma na antifone, psalme ter psalmove tone dotičnega dné prav nič ne ozirajo, naj se ozir jemlje na petje od cerkve predpisano“. P. Inocencij XII. (Koncil Baltimorski.)

2. Pri psalmih velja * (*asteriscus*, zvezdica) za prenehljaj, če tudi se psalmi v koru samo molijo. S. R. C. 9. julija 1864.

3. Pri slovesnih vesperah se smé antifona po vsakem psalmu (pred psalmom se mora cela peti) z orglami nadomestiti; tudi pri odstavkih hymnovih in pri verzih speva „*Magnificat*“ se smeta petje in orgle vrstiti. Vendar pa je pri tem pomniti sledeče: *a)* prvi in zadnji odstavek hymnov se mora peti, tako tudi prvi verz in *Gloria Patri* pri *Magnificat*; *b)* ravno to velja o odstavkih, pri katerih celebrant kleči; *c)* pevcev eden naj z orglami namestovane odstavke in verze med orgljanjem razločno in umevno izgovarja. Caer. ep. I. 28. Antifona po *Magnificat* sme se zopet samo igrati, tako tudi *Deo gratias*. Ibid. II. 1.

4. *Magnificat* in *Benedictus* se smeta, kjer je tako v navado prišlo, v ferijalnem officiju

tudi ferijalno peti. S. R. C. 9. majnika 1857. Act. ephem. T. III. 587.

5. „Praznični *hymni* med osminami Marijinega spočetja, rojstva in vnebovzetja, nadalje med osmino božičnega praznika, pojó naj se, ako imajo enako merilo (metrum) s *hymnom* teh praznikov, po tem *hymnu* lastni melodiji“. C. R. C. 28. marcija 1626.

6. Tako imenovane „*preces*“ v ferijalnem officiju se ne pojó, ampak na enem tonu recitujejo. S. R. C. 9. majnika 1739.

7. *Benedicamus* med osminami Marijinih praznikov ima napev *de Beata M. V.*, tako tudi za praznik Gospodovega obrezovanja ali novo leto, in za praznik presv. R. Telesa ter njegovo osmino, nadalje za praznik Jezusovega presv. Imena in presv. Srca v onih krajih, kjer se *missa „Egredimini“* z dotičnim officijem jemlje. Prim. S. R. C. 15. prosinca in 5. marcija 1667. Ako pa se med temi osminami obhajajo *vésper* kake adventne ali postne nedelje, poje se *Benedicamus* po tem nedeljam lastni melodiji.

Naloga tej knjižici ne more biti, podajati natanjčen navod o petji psalmov, — o tem se tako ne manka dobrih učnih knjig. Ker pa smo obred *vésper* že obravnavali, sledi naj tukaj nekoliko o tako imenovanih psalmovih tonih in pa zaznamek psalmov, ki se ob nedeljah ter večjih preznikih med letom pojó.

O psalmovih tonih.

Teh je osem, ki se s prvimi osmerimi oktavami koralovimi ujemajo in se: prvi psalmov (*tonus I.*), drugi psalmov ton (*tonus II.*) do osmega psalmovega tona imenujejo. Še drugi psalmov ton je tako imenovani „*tonus peregrinus*“, tudi ptuji ali mešani ton imenovan, ki se pa le pri 113. psalmu „*In exitu Israel*“ ob navadnih nedeljah (*de dominica*) po antifoni „*nos qui vivimus*“ rabi.

Psalmovi toni se nadalje delé v a) Toni *psalmorem festivi* (praznični toni), in b) Toni *psalmorem feriales* (psalmovi toni za navadne dni).

Prvi se rabijo o praznikih, ki so *duplex I. classis*, *duplex II. classis* ali *duplex majus* in sicer pri celem officiju, nadalje o praznikih, ki so *duplex* ali *semiduplex* in ob nedeljah pri *matutinu*, *laudes* in *vésperah*.

Drugi se rabijo o praznikih, ki so *duplex minus*, toraj pri primi, terci, seksti, noni in kompletoriju, nadalje o praznikih, ki so *simplex*, ob ferijalnih dnevih, pri celem „*officium defunctorum*“.

Ker se *vésperae* ob nedeljah in praznikih, kakor rečeno, le „*in tono festivo*“ pojó, potreba je pred vsem te psalmove tone znati. Prim. Haberl Mag. chor. §§. 30 in 31.

Iz tege sledi, da je treba pri psalmovih tonih te-le dele razločevati: a) Začetek „*initium*“, to je: prve note, s katerimi se psalmodija prične, b) „*dominanta*“, t. j. ona nota, na kateri se zlogi tekstovi od inicija pa do medijacije in potem do finala pojó; c) „*mediatio*“ (srednja kadenca) zove se mala glasbena fraza, s katero se prva polovica psalmodije skončava; d) „*finalis*“ (sklepna kadenca), t. j. ona nota, s katero se druga polovica psalmodije sklepa.

Zvezdica za zadnjo besedo prve polovice psalmove imenuje se „*asteriscus*“ ter velja za oddihljaj ali prestanek, na katerega je treba paziti, naj se vže psalmi pojejo ali molijo (recitujejo).

Zastran podklade teksta pri petju psalmov ter važnega naglaševanja psalmovih tonov nahaja se potrebni poduk v Jožef Mohr-ovi izvrstni knjižici: „Anleitung zur kirchlichen Psalmodie“. V tem oziru je še posebnega priporočila vreden: „*Manuale Vespertinum*“, spisal P. Wack, Ludwigshafen a. Rh., samozaložba izdajateljeva. Tukaj je še omeniti, da ker je v koralu „*rythmus*“ z jezikom v najtesnejši zvezi, velja za umevno ter pravilno petje kot poglavitno načelo: „Poj besede z notami takó, kakor jih brez not izgovarjaš“.

Razdelitev vespernih psalmov.

Katoliška cerkev je za véspere raznih praznikov gotove psalme odločila, ki se imajo pri njih peti. To vedeti je za pevovodjo neizogibna potreba; za to tukaj sledé večernični psalmi in *hymni* razdeljeni po praznikih njim v porabo.

1. Prazniki Gospodovi.

a) Ob nedeljah.

Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, In exitu Israel*; *Hymnus*: „*Lucis creator*“. V sv. adventnem času *hymnus*: „*Creator alme siderum*“; v postu: „*Audi benigne conditor*“; tihi teden: „*Vexilla regis prodeunt*“; o velikonočnem času: „*Ad regias agni dapes*“.

b. Na božični dan.

V I. vésperah psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum, Hymnus*: „*Jesu Redemptor*“. V II. vésperah psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, De profundis in Memento Domine. Hymnus* kot v I. vésperah.

c. V praznik Gospodovega obrezovanja.
(Novo leto.)

V I. in II. vésperah psalmi: *Dixit, Laudate pueri, Laudatus sum, Nisi Dominus, Lauda Jerusalem. Hymnus*, kot na božični dan.

d. V praznik Gospodovega razglašenja.

V I. vésperah psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum*. V II. vésperah zadnji psalm: *In exitu Israel. Hymnus: Crudelis Herodes*.

e. O velikinoči.

Prve vésperere so sklenene s peto mašo na veliko saboto in imajo le psalm: „*Laudate Dominum*“ in spev „*Magnificat*“ z antifono i. t. d. V II. vésperah so psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, In exitu Israel. Capitulum, hymnus in versiculus* se velikonočni teden izpuščajo, namesto njih pa se poje antifona: „*Haec dies*“.

f. Na vnebohod.

V I. in II. vesperah psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum, Hymnus: „Salutis humanae sator“*.

g. Na binkoštni praznik.

Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum*. Namesto zadnjega v II. vesperah psalm: *In exitu*. *Hymnus*: „*Veni creator*“.

h. V praznik sv. R. Telesa.

V I. in II. vésperah psalmi: *Dixit, Confitebor, Credidi, Beati omnes, Lauda Jerusalem*. *Hymnus*: „*Pange lingua*“.

i. V praznik presv. Jezusovega Srca.

(V onih škofijah, v katerih se ta praznik obhaja na tretjo nedeljo po binkoštih in se maša „*Egredimini*“ z dotičnim officijem jemlje.) Psalmi: *Dixit, Confitebor, De profundis, Confitebor . . . quoniam audiisti, Exaltabo*. *Hymnus*: „*Quicumque certum quaeritis*“ v I. in II. vésperah.

V naši (ljubljski) škofiji.

V I. in II. vésperah psalmi, kot v praznik sv. R. Telesa. *Hymnus*: „*Auctor beate saeculi*“.

2. Marijini prazniki.

O vseh večjih Marijinih praznikih psalmi: *Dixit, Laudate pueri, Laetatus sum, Nisi Dominus, Lauda Jerusalem*. *Hymnus*: „*Ave maris stella*“.

O prazniku sedem žalosti Matere Božje v petek pred cvetno nedeljo psalmi: *Credidi, Ad Dominum cum tribularer, Eripe me, Domine clamavi, Voce mea. Hymnus: „Stabat Mater dolorosa“.*

3. Prazniki svetnikov.

a. O praznikih apostolov in evangelistov.

V I. vesperah psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum.* V II. vesperah: *Dixit, Laudate pueri, Credidi, In convertendo, Domine probasti me. Hymnus: „Exultet orbis gaudiis“.* O velikonočnem času imajo prazniki apostolov druge antifone; *hymnus: „Tristes erant Apostoli“.*

b. O prazniku kakega mučenca.

Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum;* v II. vésperah: *Credidi* namesto zadnjega psalma. *Hymnus: „Deus tuorum militum“.* Antifone so o velikonočnem času drugačne.

c. O prazniku več sv. mučencev.

Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum* (v II. vésperah namesto zadnjega psalma: *Credidi*). *Hymnus:*

„*Sanctorum meritis*“. O velikonočnem času psalmi ravno tisti; *Hymnus*: „*Rex gloriose martyrum*“.

d. O prazniku kakega sv. škofa.

Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum* (v II. vésperah mesto zadnjega psalma: *Memento*). *Hymnus*: „*Iste confessor*“.

e. O prazniku kakega sv. spoznovalca, ne škofa.

Psalmi v I. in II. vésperah: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum*. *Hymnus*: „*Iste Confessor*“.

f. O prazniku kake sv. device.

Psalmi: *Dixit, Laudate pueri, Laetatus sum, Nisi Dominus, Lauda Jerusalem*. *Hymnus*: „*Jesu corona Virginum*“.

g. O prazniku kake sv. vdove ali spokornice.

Psalmi: *Dixit, Laudate pueri, Laetatus sum, Nisi Dominus, Lauda Jerusalem*. *Hymnus*: „*Fortem virili pectore*“.

h. Na praznik vseh svetnikov.

Psalmi: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Laudate Dominum* (v II. vésperah: *Credidi*.) *Hymnus*: „*Placare Christe servulis*“.

i. O prazniku posvečevanja vseh cerkva.

Psalmi v I. in II. vésperah: *Dixit, Confitebor, Beatus vir, Laudate pueri, Lauda Jerusalem. Hymnus: „Coelestis urbs Jerusalem“.*

Kar Tertullian pravi o kanoničnih urah, to velja tudi o petih vésperah: „Polastimo se“ — pravi — „s tem nekako sv. nebes, ker delamo ravno to, kar delati imajo prebivalci te blažene domovine“. Zato je občutila sv. Katarina iz Bologne toliko veselje, ko je officijum molila, da je želela psalme pevajoč umreti. Iz tega sledi, da je za lastno vspodbujo ter za pravilno pevanje psalmov prepotrebno in važno, da pevec psalme po njihovem pomenu ter vsebini po moči umeva.

V tem oziru je vsega priporočila vredna že zgoraj imenovana J. Mohr-ova knjižica: „Anleitung zur kirchlichen Psalmodie“ — Ratisbona, Pustet. Priporoča se tudi izvrstna razlaga psalmov od sv. Alfonza Ligvorijana, Ratisbona, Manz (iz italijanščine preložil M. A. Hugues). Dalje: Thalhofer Dr. Val. „Erklärung der Psalmen“ — Regensburg, in pa Wolter Dr. M. „*Psallite sapienter*“ — Freiburg, Herder.

Po tem, kar smo dozdej o liturgičnih vésperah slišali, je jasno, kako nam je iz cerkvenega stališča soditi o novošegnih instrumentalnih

vésperah, ako se tudi ne oziramo na njihov večjionoma trivijalen značaj: Vse so prej, nego prave véspere!

d. „Matutinum“ in „laudes“.

(Jutranjice in hvalnice.)

Primeri Haberl, Mag. chor. §. 33.

Te kanonične ure se v manjših cerkvah navadno pojó le o božiči, o velikinoči ter pri opravih za ranjcimi. Pomniti je, da pri *matutinu* in *laudes* za ranjcimi officijator ne intonuje. Če kantor (pevec) antifon peti ne zna, naj jih na enem tonu recituje. Isto velja tudi o responsorijih po lekcijah. O božiči in velikinoči pa se gotovo spodobi, responsorije slovesno peti, bodisi koralno ali večglasno.

e. Določbe zastran obredov velikega tedna.

Prim. Haberl, Mag. chor. §. 37.

Po caer. ep. lib. II. c. 21. nr. 14 (prim. de Herdt, III. tom. nr. 27 et seqq.) pojejo trije od diakona ter subdiakona, služočega pri sv. maši različni diakoni, ali pa trije kot diakoni oblečeni mašniki „*passio*“; kjer pa treh posebnih diakonov ni na razpolaganje, naj diakon, služoč pri sv. maši, celo „*passio*“ poje. Ker bi se pa

to dalo le z velikim trudom izpeljati, menijo mnogi avtorji, da smejo celebrant, dijakon ter subdijakon „*passio*“ peti, vendar pa bi moral subdijakon posvečen dijakon biti, ker navadnemu subdijakonu ni dovoljeno evangelija (torej tudi ne „*passio*“) slovesno peti ter k temu zahtevano štolo nositi. Da bi „*passio*“ lajiki (neduhovni) peli, to S. R. C. 16. prosinca 1677, št. 8. obsoja za razvado, ki se ima vseskozi odstraniti. Celo nunam ni dovoljeno tega petja vdeleževati se. (S. R. C. 17. junija 1706.) Velika napaka ali razvada je tudi „*passio*“ v domačem jeziku peti; treba se je tukaj cerkvenega jezika ravno tako posluževati, kakor pri listu in evangeliju.

Opomnja 1. Zastran obreda, kako se blagoslavljačo palme ali oljke na cvetno nedeljo, sveče na svečnico, pepel na pepelnico, velikonočna sveča na veliko saboto in krstna voda na veliko ter binkoštno saboto prim. Haberl, Mag. chor. §. 36.

Opomnja 2. Petje pri Božjem grobu na veliki petek, ki je v mnogih krajih v navadi, ni liturgična služba božja, temveč le dopuščena navada. Smele bi se pri tem peti tudi skladbe v domačem jeziku, ako neso po svoje vsebini nevredne hiše božje. (Zelo plitev, zmeden in v dogmatičnem oziru nepomenljiv je tekst k

Beethoven-ovem oratoriji: „Kristus na oljski gori“; tako tudi teksti mnogih drugih modérnih skladeb za veliki petek.

Orglati na veliki petek, če tudi zunaj družih obredov, je neprikladno. Najbolj bi se resnobi dneva prilegalo, peti zvečer pri Božjem grobu kak „*Miserere*“ ali „*Stabat mater*“ ali kaj enacega.

Opomnja 3. Orgle veliki tedenj molčé. Le pri gloriiji na veliki četrtek pojó; a pri „*Kyrie*“ so izključene. Na veliko soboto se pri gloriiji zopet oglasé in potem več ne umolknejo. Tudi namesto offertorija je na veliko soboto dovoljeno orglati. (S. R. C. 12. marcija 1678.)

f. Določbe zastran Litanij.

(Prim. Haberl, Mag. chor. §. 35.)

Litanije so le trojne od cerkve potrjene, ki se smejo pri očitni službi božji peti; 1. Litanije vseh svetnikov; 2. lavretanske litanije in 3. litanije presv. Jezusovega Imena. Te poslednje se smejo v cerkvi očitno peti ali moliti le, kakor jih je potrdil sv. Oče Pij IX. dné 8. junija 1862 in je sedanji sv. Oče Leon XIII., dné 16. prosinca 1886 ž njimi sklenil odpustek za 300 dni za vse škofije in kraje po celem svetu, ako jih kdo skesano in pobožno moli ali poje.

K litanijam se ne sme nič dostavljati brez posebnega pooblastila ali privilegija. Tak privilegij imajo do malega vse škofije zastran invokacije: „*Regina sine labe originali concepta*“ v lavretanskih litanijah. Po tej invokaciji se ima dostavljati vsled papeževega pisma Leona XIII. od 1. 1883 „*Regina sacratissimi Rosarii*“. (Prim. S. R. C. 24. jul. 1683. in 8. aprila 1865., 21. marcija 1821., 8. aprila 1865.)

Pri procesijah na dan sv. Marka in križevi teden ter na veliko in binkoštno soboto se morajo litanije vseh svetnikov ponavljati, t. j. najpoprej imajo pevci invokacijo in odgovor peti, potem pa duhovščina oboje ponoviti. (S. R. C. 16. sept. 1865.)

Pri procesijah, pri katerih je zapovedano litanije peti, ne smejo se druge pesme prepevati (S. R. C. 28. apr. 1638.)

Vendar pa je dovoljeno po odpetih litanijah druge molitve in psalme peti (S. R. C. 7. sept. 1658); prepovedano pa je med litanije same druge pesni vpletati. (S. R. C. dné 9. majnika 1857.)

g) O izpostavljanju presv. Rešnjega Telesa ter blagoslovu ž njim.

Se ima li pri izpostavljenju presv. Zakramenta kaj peti, to je sprevidnosti škofovi prepuščeno. (S. R. C. 22. marcija 1862.)

Pri blagoslovu samem se nima nič peti, — to velja za celebranta in za kor; vendar pa je dovoljeno med blagoslovom bolj tiho na orgle igrati. (S. R. C. 8. svečana 1762.)

Peti pesmi v domačem jeziku med blagoslovom ni dovoljeno, pač pa pozneje. (S. R. C. 3. avg. 1839.)

Tako imenovani „vmesni blagoslovi“ (t. j. blagoslov na presv. R. Telesa ter v njegovej osmini med slovesno mašo po odpeti sekvenciji „*Lauda Sion*“, kakor je to po nekaterih južnonemških škofijah v navadi) so od S. R. C. prepovedani s 7. majnikom 1857.

Zastran 40 urne molitve ima „*Instructio Clementina pro oratione XL. horarum*“, (ki pa le za rimsko škofijo strogo velja), to-le: 1. Po veliki maši se prične procesija sè spevom: „*Pange lingua*“. 2. Po procesiji, kakor hitro je presv. R. Telo na altar postavljeno, poje kor počasi in pobožno „*Tantum ergo*“ in „*Genitori*“. Po odpetem tem hymnu ter izpuščenem „*Panem de coelo*“ pojejo se litanije vseh svetnikov; potem „*Dominus vobiscum*“ in „*oratio*“. 3. Pri sklepu 40 urne molitve se zopet pojó litanije (do „*Domine exaudi orationem meam*“), potem je procesija, kakor zgoraj omenjeno. Po odpetem „*Genitori*“ zapojó pevci „*Panem de coelo*“ i. t. d. (o velikonočnem času ter med osmino sv. R.

Telesa pristavlja se alleluja), na to mašnik poje „*orationes*“.

Zastran petja pri procesijah sè presv. R. Telesom naj sledé tukaj še te-le določbe:

1. Ko je celebrant pri procesiji presv. R. Telo iz rok dijakonovih sprejel, zapoje kor hymnus „*Pange lingua*“. (Caer. ep. lib. II. cap. 83.)

2. Kapelnik ali pevovodja, in ko bi bil ta tudi beneficijat, nima pri procesiji iti z duhovni ampak s pevci pred duhovščino neposrednje za križem. (S. R. C. dné 15. prosinca 1611).

Vsled rimske navade gredó pevci v roketih stikoma za križem. Pevci v civilni obleki pa morajo vselej iti pred križem, ravno tako tudi godci, ako se procesije vdeležujejo. Tem poslednjim naj škof posebno mesto odloči, toda vselej pred križem. (S. R. C. 23. sept. 1837.)

Dodatek.

O koralnem petji mašnikovem pri altarji. ¹⁾

Kakor je iz doslej rečenega razvidno, mení se cerkveno petje med mašnikom pri altarji ter cerkvenimi pevci na koru.

Prvi bogoslužna dejanja izvršuje ter se svojim petjem (intonacijo) kor, ki ljudstvo namestuje, spodbuja, vdeleževati se jih v duhu cerkvenem.

Petje mašnikovo pri altarji je toraj bistven in gotovo najimenitniši del liturgičnega petja ter zavoljo svojega visokega pomena in upliva vsega pomisleka vredno. Treba toraj vedeti, kakošno da ima prav za prav to liturgično petje biti in v tem oziru obračamo pozornost na sestavek v Stehle-jevem jako dobro uredovanem listu „Chor-

¹⁾ Iz „Zbirke cerkvenih določb“, izdalo aslzburško cecilijansko društvo.

wächter“, ki ima o koralnem mašnikovem petju to - le :

I. Prvi zahtevi, ki jo stavimo na dobro koralno petje, zamore vsak klerik (duhoven) pri nekotiki pazljivosti in vaji zadostovati, in ta je: pravilno izrekovanje latinščine. Lepo ter pravilno latinsko govoriti je mogoče tudi tistemu, ki nema dobrega muzikalnega posluha. A ravno v tem oziru se nahaja največ razvad in napak. Vse mogoče razvade ter samovoljno izrekovanje in naglaševanje se tù šopiri, tako da je časih le težko še latinščino spoznati.

a) Ozir „vokalizacije“ (izrekovanja samoglasnikov) čujejo se pogostoma prečudne napake in pokveke, n. pr.: „*Vere dignom et jostom est*“. — „*Per omniae saecolae saecolorum*“. Toraj o za **u**, **ae** ali **e** za **a** i. t. d.

Vokalizacija bodi vedno natorna, čista in jasna. **A** naj se izgovarja z dovolj odprtimi ustmi, glasí naj se, kakor n. pr. v besedi: *amen*, ne *omen*. **E** bodi čist in jasen, ne bližajoč se samoglasniku **i** (*dicentes*, ne *dicentis*). **I** bodi gladek in čist, ne **e** (*sene*, *fene*, *decentes*). **O** naj se ne preлива v **a**, **u** ne v **o**, kakor se pogostoma čuje.

Tako naj se tudi dvoglasniki čisto ter samonasebno izgovarjajo. V latinskih besedah se **eu**, **ei** vsigdar ločeno izgovarjata (**e-i**, **e-u**), le

v grških besedah sta stopljena. Prav rad se pri dvoglasnikih vmes vrine **j**, n. pr. *Dejus*, nam. *Deus*, *mejus*, nam. *meus*, kar pa ni prav, ne lepó.

Z dobro vokalizacijo dosežemo blagoglasnost, obilen obseg ter gibčnost glasú in celo na sebi borni in nelepi glasovi čujejo se vse drugače, veliko lepše in dostojnejše vsled lepé in pravilne vokalizacije. Lepega glasú si ne more vsak dati, a lepo govoriti zamore vsakdo. Vokalizacija je dana le človeškemu glasu, tako tudi

b) „artikulacija“, ki se s čistim ter razločnim izrekovanjem soglasnikov dosega. Artikulacija še le glasí v jezik povzdigne, ter neizmerno veliko k njega lepoti pripomore; podeli mu življenje, svežost in moč. Od nje je odvisna umevnost zlogov in besedí, od nje „*legato*“, „*marcato*“, „*sforzando*“ itd. Prav mnoge razvade se nahajajo tudi v tem obziru, n. pr. nelepi **št**, **šp**, namesto **st**, **sp** (*spiritus* ne *špiritus*, *spes* ne *špes*). Velikrat se soglasniki po nepotrebnem vstavljajo, n. pr. **h**. — *Dohominus*, *vohobiscum*, *saehaecula*; često se besedam nelepo doneči **n** ali **m** predstavlja n. pr. *n'omnipotens*, *n'amen*, *m'Dominus*, *n'qui vivis n'et regnas*. V naj se čisto izgovarja, ne kot **f**, kot imajo zlasti Nemci navado, n. pr. *afe*, nam. *ave* i. t. d. S pomočjo dobre artikulacije naj se soglasniki vselej

razločno in umevno izrekujejo. Na razloček med mehкими in trdimi, prostimi in podvojenimi soglasniki naj se dobro pazi. Soglasniki na koncu besedi naj se krepko izgovarjajo. Čista in ostra artikulacija je tolikanj bolj potrebna, ako je prostor, v katerem se poje, velik, ker se v obširnem prostoru glas polagoma razdoní in upade.

c) Jako velike pomembe je pri petju tudi prozodija, akcentuacija ali naglaševanje. Ta podeli izgovarjanju ritem, podeli življenje posamični besedi ter izrazu misli v stavku. Dobra akcentuacija je že sama na sebi pol glasbe.

V tem oziru se nahaja pregreškov velikih brez števila. Kolikrat se sliši: *Dominoos vobiscoom, per omniaa saeculaa* i. t. d.

Pravo akcentuacijo zljajšati nahajajo se v misalih ter drugih koralnih knjigah akcenti (povdarki) večjidel zaznamovani, kar naj se ne smatra za nepotrebno. K temu pomni še to-le: 1. Akcent nema biti samo mehanično poostrenje zlogovo, marveč izraz globokega čutila, pravi dih duše. 2. So povdarki, pri katerih se zlogi bolj podaljšajo, n. pr. *vēre, dignum, salutāre*; pri drugih se zlogi le bolj ostro ter krepko izgovarjajo, n. pr. *jústum, sémpet*. 3. Ako tudi pa se povdarjeni zlogi bolj odlikujejo, se nepovdarjeni, kratki zlogi vendar ne smejo preskakovati ali požirati, marveč se morajo izgovarjati razločno, enakomerno in — lahko. 4. Pri petju

naj se nikdo ne dá zapeljati visokim ali dolgim notam, ali tudi daljši vrsti not, da bi preziral pravila naglaševanja; n. pr. ako na nenaglašen zlog pride višji ton, ali daljša vrsta not, ne sme se zato nikakor povdariti, ampak mora se lahneje ter gladko peti.

d) Slednjič moramo omeniti še *ricitacije* t. j. razvrščenja več besedi.

Vsaka beseda se mora razločno — kot celota zase — izrekati. Po vsaki besedi sme zatorej mala cezura nastopiti, ki pa ne dela prenehljeja, ampak se čuti le toliko, da je konec besede naznanjen. V missalih nahajajo se med notami po vsaki besedi večjidel male črte, ki na to pravilo opozorujejo. Ni toraj dobro, ako si več besed sledí tako, da so videti le ena beseda. Hlastno prsanje je ravno tako nevredno in nedostojno, kakor čezmerno šopirjenje in prevelika počasnost. Kakor pri dobri deklamaciji, tako je treba tudi pri petju besedo, ki poglavitno misel v stavku izraža, povdarjati.

Ločila se po svojem pomenu podržujejo ter prouzročajo po svojej veljavi večji ali manjši odihljaj.

Kdor hoče lepo izgovarjati, mora slednjič tudi lastnijo latinskega jezika dobro poznati. Krepkost, odločnost, samosvest, toliko da ne ošabnost, poleg noblese in elegance Rimljanove se je tudi njegovemu jeziku globoko vtisnila. S

tem pa, da se je latinščina v cerkveni jezik povzdignila, se je še bolj povečala, da — posvetila. Postala je jezik še veliko bolj obširnega ter vzvišenega svetovnega kraljestva, službeni jezik pri najsvečanjšem, najsvetejšem častilnem dejanju. Zato mora latinsko govorjenje in petje v cerkvi biti vseskozi častljivo, polno vzvišenosti ter svete resnobe, prosto vsake lahkomiselnosti ter malomarnosti. Biti ima z eno besedo najbolj vzvišen jezikovni izraz svetih misli in čutil.

Ko pa muzikalno stran altarnega petja prerešetavamo, ne more nam biti namen, podajati popolen razkaz ali obris ozir tvarine ter pouka njegovega.

To se zamore le po ustmenem poduku v petju zgoditi. Tudi nas pomanjkanje notnih znamenj (tipov) znatno ovira, kajti namesto teh se moramo poslužiti črk postavljenih nad tekst. Tudi pričakujemo pri vsakem že naprej splošno znanje koral ter se zadovolimo s tem, da nekatera najvažnejša načela navedemo, in opiraje se na le-ta, instruktivne opombe pridenemo.

1. Koral je diatoničen, t. j. melodija se pregiblje po natorni tonovi lestvici brez vsacega zvikšanja ali znižanja tonov, razun ako se je treba tritona (intervala 3 celih tonov) ogniti. Ravno tako se koral skrbno ogiblje vseh intervalov, ki imajo v sebi kaj petju nasprotnega, ali

premeškega (triton, velika seksta in septima). Tega ostrega dijatoničnega pravila se vsi odlični koralisti strogo držé; ono leží v bistvu koralu, in le tako ohrani ta značaj starih tonovih načinov.

2. Koral ni umerjen, je brez takta, ritmično čisto prost. Ritmična različnost ravna se nekaj po prozodiji, nekaj po misli, ki je tekstu lastna, in nekaj po značaju vsakratne liturgične svečanosti.

3. Deli koralne melodije so syllabični ter neumatični oddelki. Ako na vsak zlog le ena nota pride, je petje syllabično. Syllabične note so poglobitve točke v razpeljavi melodije. Nanje se lahko naslanjajo manje ali večje vrste not, tako imenovane „neume“, ki kot olepšave poglobitve dele vežejo, kakor okraski pri arhitektonični zgradbi. Kot poglobitveni deli imajo syllabični odstavki vselej poglobitveni povdarek ter poglobitveno veljavo, tako ozir časa kot ozir tonove moči, ko pa se „neume“ kolikor mogoče nalahko ter gladko proti koncu s čemdalje manjšim povdarekom pojó.

4. Sklep melodičnega stavka, ki je večjidel z dvema poprečnicama preko notnih črt zaznamovan, je treba po navadi zategati ter zadržavati. Ako se koral tako poje, ohranil bo pri vsej gibčnosti in lahkoti častitljivost svojo.

5. Na dolžino not (*longa, brevis* in *semi-brevis*) se ni strogo ozirati, gledati je bolj na prozodijo.

6. Ker v koralni pisavi tonova višina, v kateri se ima koral peti, ni naznanjena, naj si jo pevec vselej po obsegu svojega glasu sam izvoli. Toda jemlje naj pri tem ozir tudi na značaj speva ter praznovanje samo. Za bolj svečane in vesele priložnosti izvoli naj se višja, za bolj žalostne ter pokoro izrazujoče svečanosti nižja tonova lega.

7. Sopenje naj se nikdar ne vrši sredi besede, ampak konec nje, razun ko bi to bilo neogibno potrebno zaradi velikih „neum“, kot n. pr. pri slovesnem „*Ite missa est*“. V skoraj vseh koralnih in mašnih knjigah so znamenja sopenja s poprečnimi črtami naznanjena. Pri malih poprečnicah vrši se sopenje, kolikor mogoče, hitro, tako da ne nastane znaten prenehljaj. Pri celih poprečnicah je majhen prenehljaj dovoljen, pri dvočrtnici sme biti precejšnji oddihljaj ali prestanek, ki pa se mora tudi po lastnji koralna ravnati.

8. Ton naj se izraža z dovolj odprtimi ustmi; pri tem naj se telo prosto ter po konci drži, takó tudi glava. Ker je vsako grlo v začetku nekako neukretno in se večkrat pripeti, da pri intonaciji gloriije glas odreče, dobro je pred mašo nekoliko v petju pouriti se.

Tù bi bil na svojem mestu tudi opomin, ki se nahaja v „*Graduale romanum*“: „Oni, ki se z gregorijanskim petjem pečajo, morajo v njegovih pravilih dobro podučeni biti, da sè svojim glasom in petjem v resnici Bogu hvalo dajó! ter neso ni vsled malomarnosti ali nevednosti vernim v spodtiko, niti častitljivega petja ne kazé. Zato naj vsem, tudi tistim, ki menijo, da so v tem petju dobro izurjeni, velja opomin, da posamične dele, ki jih imajo v cerkvi peti, poprej pregledajo, pripravijo ter s čutilom (*cum affectu*) brez napake (*sine defectu*) pojó“.

Opiraje se na ta glavna pravila hočemo govoriti o posamičnih koralih „*missae cantatae*“; opomniti pa moramo poprej na razloček med „*missa solemnis*“, *missa* „*simplex*“ in „*requiem*“.

Val. Molitor ima v svojem direktoriji (1692) pravilo: „Kakor je že dan slovesen, je s tolikanj večjo odvažnostjo in dostojnostjo pri petju glas povzdigovati ali zadrževati (bolj lahko peti) [*sustentanda et moderanda*], tako da se o večjih praznikih bolj za tegneno (*protractius*), o nižjih hitrejše (*celerius*), ne pa višje ali nižje (*depressius*) poje“.

Cantus gregor. ad usum dioec. Brix. pravi: „O prazničnih dnevih povzdigne se petje pri sv. officiji z bolj prazničnim glasom, v ferijalnih officijih pa in zlasti pri onem za ranjce je nižje (*depressior*) petje v rabi“.

Ozir tonove visokosti si ta dva citata na videz oporekata, ker prvi ne pripušča znižanja ali zvikšanja, drugi pa za ferijalni officij *cantum depressiorem*“ zahteva. Ta „*depressior*“ pa se v drugem slučaju lahko na tonovo moč nanaša ter ima pomen: bolj nalahno, bolj tiho petje.

Vsekako razloček v intonaciji med „*missa solemnis*“ in „*simplex*“ ni tako velik, morebiti pri enem in tistem pevcu, le za en cel ton. Pri „*missa solemnis*“ kolikor mogoče visoko, pri „*requiem*“ pa kolikor mogoče nizko peti, ste napačni izkrajnosti. Toraj naj petje o večjih praznikih izvira iz globokejšega čuvstva in veselejšega srca, ter bodi navdušeno zategneno, veličastno in polnoglasno, ob manjših praznikih (in pri „*requiem*“) pa naj se bolj bliža mirni recitaciji. Premočno zateganje pa v prvem slučaju, ki točno izgovarjanje ovira ter je vsled donenja izrekovanju in melodiji na škodo, kakor tudi mrzločutno branje v drugem slučaju, ste napačnosti, ki se ji je ogibati.

Prvo, kar celebrant pri peti maši poje, je: „*Gloria in excelsis Deo*“. Naj bi se le-to vselej prav posrečilo!

Resni, usmiljenja proseči glasovi kyrie-vi so vsa srca presunili ter v njih skrušenost in hrepenenje po izveličanju vzbudili. Žalost in hrepenenje, kesanje in upanje je srca prešinilo ter jih z resnimi, svetimi mislimi napolnilo. Ako pa se potem prav slaboglasna ali popačena „*gloria*“

začuje, obide vse zbrano občinstvo nasmeh, hrkanje ter zmajevanje z glavó sledí in spodbuja je neprecenljivo škodo trpela. Ako pa zadoni v onem blagoglasju, častitljivosti in navdihnjenosti, ki je edino le koralu lastna, ima upliv neizmeren na srca, ki jih k Bogu povzdigne ter sè svetimi mislimi in prazničnim veseljem napolne. Kadar je duplex, naj gleda celebrant, da previsoko ne prične in takó z glasom v zadrego ne pride. Za tenor bila bi

gac ce

najvišja intonacija: glo - ria, za nižje glasove: *fgb bb*

glo - ria. Pri marijanski gloriji se večkrat „*diësis*“ (zvikšanje *f* v *fis*) napačno rabi. Glasiti se ima *gagfg-gg g ab e ag efg g*
glo - ria in ex - cel - sis De - o.

Poleg teh dveh načinov (napevov) poje se časih tudi glorija za nedelje in praznike, ki so semiduplex in simplex, kateri morejo toraj pevcu tudi znani biti. Kdor hoče glorijo dobro peti, mora se z duhom njenim soznaniti. V zgodovinskem oziru je „*gloria*“ spev angeljev božjih, s katerim so prihod Zveličarjev na ta svet povelečevali — biti mora toraj poln vzvišenosti in častitljivosti. Kot pesen cerkvena pa je „*gloria*“ oznanilo tolažljive resnice, da se je po daritvi Kristusovi Bogu povrnila dolžna čast, ljudem pa dušni mir; ona je hvalni spev, ki ga cerkev v spoznanju te resnice Bogu daruje. Vtisnen

jej je toraj znak vzvišenosti in radosti v najvišjej meri. V subjektivnem pomenu pa je „*gloria*“ izraz svetih ter veselih čutil mašnikovih, ki je za vrednega spoznan, Bogu s presveto daritvijo najvišjo čast skazovati ter sklenitvi s knezom miru nasproti hiteti. Tako se izrazujejo v gloriiji najvišje ideje ter najmogočnša čutila.

„*Dominus vobiscum*“ je pozdravilo darujočega mašnika do ljudstva. Biti ima izraz najvišje blagovoljnosti in pobožnih željâ, ne sme se toraj peti ne kričeče ne zaspano. Vzame naj se tista visočina tona, v katerem se glas najnaravnije ter najprostejše giblje in razvija.

Tudi tenoristi naj višje ne segajo, nego do **c** ali **h**. Najprimernejši toni za celebranta so **b**, **a** in **as**. Pogostna napaka je spodnja terca na

g b b g b b

zlogih **Do** in **vo**, n. pr. *Dominus vobiscum*, ker se ta verz in sploh verzikelj vedno na enem in tistem tonu poje. Tudi ni lepo zadnji zlog „*cum*“ predolgo vleči.

„*Oremus*“ se poje na enem in tistem tonu.

Pri „*oratio*“ je delati razloček med slovesnim ter neslovesnim tonom, za katere ima oficijelna izdaja na novo pregledanega „*Ceremoniale episcoporum*“ troje imen. Prej smo ločili samo dva tona, *solemnis* ali *festivus* in *simplex* ali *ferialis*; zdaj pa imamo: 1. *t. festivus*, 2. *simplex ferialis* in 3. *ferialis*. In vender

se mora reči, da se ton ni spremenil, ampak le njegovo imé. Prvi teh 3 tonov (*t. festivus*) se enako glasí, kakor prej, namreč poje se razun modulacije pri punctum principale in semipunctum brez spreminja na enem tonu. Pri punctum principale (:, ali ;, ali ,) je modulacija ta-le:

b - - - - - b

Deus, qui corda fidelium illustratione

a g b b b - -

docuisti; da nobis . . . Pri semipunctum

b b b a a

se pade le za pol tona: recta sapere

Ta modulacija se ponavlja pri sklepu (*con-*
clusio). Pri „*Dominum nostrum*“ tako-le: Fi-
lium tuum qui Spiritus sancti Deus itd.
Pri „*qui vivis*“ ali „*qui tecum vivit*“
odpade semipunctum ter ostane le modulacija
„*puncti principalis*“ na „*sancti Deus*“. V osta-
lem se ta sklep poje le na enem tonu. Zadnje
besede se smejo nekoliko zategniti, vendar pa
se zadnji zlog predolgo naj ne vleče. Ako si sledi
več oracij z enim sklepom ali klavzulo, ima
vsaka „*oratio*“ svoj punctum principale ter se-
mipunctum. Nelepo je pri vsaki interpunkciji

g b b

za malo terco nižje pričenjati, n. pr. qui vivis,

g b b

et regnas

„*Oratio*“ naj se poje mirno in dostojno z dobrim povdarkom ter ozirom na interpunkcije. Malinskemu klopotanju podobno, prehlavno in vrvrajoče branje, pa tudi leno ter hlomudravo mrmranje je enako nedostojno.

„*Tonus simplex ferialis*“ je oni, kateri se rabi pri oracijah *cum longiori conclusione in officio simplici* in sestaja v popevanju cele oracije brez vsaktere modulacije glasu. *Tonus ferialis* pa je za oracije *cum clausula minori*, ter na konci pade za terco.

Berilo ali list bere se za malo terco nižje kot oratio na enem tonu; le pred vprašanjem se pade za pol tona, à se povrne takoj k prej-

šnjemu tonu, n. pr. $\overset{g}{\text{quis}} \text{ --- } \overset{g}{\text{cognovit}} \text{ sensum } \text{Dofis} \text{ fsg}$

mi-ni? Tako tudi pri vprašanji v evangeliju. Zadnjih 5 ali 6 zlogov listovih se sme nekoliko bolj zategniti.

Pri evangeliju, ki se zopet v tonu oracije poje, pade se pred piko in klicajem za malo terco, tako da za njo še kaka dva ali trije zlogi v stalnem tonu sledé. Ta terca ima redoma

$\overset{b}{\text{na}} \text{ --- } \overset{b}{\text{kaki}} \text{ --- } \overset{g}{\text{nepovdarjen}} \text{ zlog pritti; n. pr. } \text{secundum}$
 $\overset{b}{\text{Joannem.}}$

Konec evangelija poje se pred zadnjim 4. ali 6. zlogom ta-le modulacija:

$\overset{b}{\text{usque}} \text{ --- } \overset{b}{\text{ad}} \text{ --- } \overset{g}{\text{consummatio}} \text{ --- } \overset{b}{\text{nem}} \text{ --- } \overset{b}{\text{saeculi.}}$

Credo se vedno enako intonuje, to pa določno in nekoliko odvažno, kar pomeni trdnost ter radostnost vere.

O „*Dominus vobiscum*“ in „*oremus*“ velja kar je bilo zgoraj pri oraciji povedano.

„*Praefatio*“ (predglasje), ta veličastni spev, je pravo čudo muzikalne iznajdbe, ki z največjo priprostostjo (giblje se le na 4 tonih) največjo vzvišenost združuje, tako da jo tudi najbolj genijalni skladatelji po pravici občudujejo.

Praefatio se pričinja z vrstečim ali menjajočim se petjem, s katerim mašnik kor, ki ljudstvo zastopa, pozdravlja ter k hvali in slavi Božji spodbuja, ki pa se slednjič v veličasten hvalospev razcveti. Boga — v skrivnosti, ki je podlaga prazniku — hvaléč, povzdigne se v duhu mašnik — pevec med zборе Kerubov in Serafov s hvalospevom razlegajočim se v nebesih in na zemlji, s katerim se slednjič trojni „svet, svet, svet!“ pevskega kora združi kot odmev tistega neskončnega „svet“, ki ga angeljski kori Jagnjetu neprestano prepevajo.

Vzvišenost tega speva zahteva že sama na sebi, da se poje z vso mogočo častitljivostjo ter z vzvišenim čutilom, ki se ravna po večjem ali manjšem prazniku samem.

Ta častitljivost ter dostojnost pa zahteva zlasti zmernost, ki se ogiblje nič manj ne hlastnega recitovanja, ko predolgega zategovanja.

Zelo razširjena misel je, da je med slovesno ter neslovesno „*praefatio*“ ta razloček, da se pri prvi „*diësis*“ (zvikšanje celega tona pri kadencah) rabi. To pa je čisto napačno; kajti obedve se razmotavate iz istega tonovega načina, hypodoriškega namreč, mod. II. — Ako se *praefatio* transponuje za kvinto višje, takó ni nik-

dar **gis**, ampak se mora vedno **g** peti; n. pr. ^e Per
g aa h a a g a ag g
omnia saecula saecu- lo rum i. t. d. — Ako se rabi *diësis* (*gis*), izgubi „*praefatio*“ njej lastni tonovi način; to pa jej vzame vso veličastnost in moč ter v njo zanese melanholičnost ter mehkužnost modernega „*molla*“. Pri intonaciji „*Per omnia*“ je malo terco *e g* nekoliko težje zadeti. Zelo se to zljajša s tim, da se po „*per*“ gre po sapo, zlog „*om*“ pa se potem krepko povdari. Da se začne v primerni visočini, je dobro, da organist intonacijo naznani. — Na mnogih krajih pridejo naglašeni zlogi na nižje ležeče tone, n. pr. *salutare, agere* itd., kjer je toraj treba skrbno naglaševati. To tukaj rečeno velja tudi za „*Pater noster*“ in „*Pax Domini*“.

Slednjič še „*Ite missa est*“. Tukaj velja: Konec nosi zvonec! Pri velikonočnem „*Ite*“ vrine se rada neopravičena *diësis* (*fis* namesto *f*), ter jo zanese v ptujo, moderno dur lestvico, ko se vendar v VIII. (*hypomixolydiškem*) tonu

nahaja. Strogo koralno se ima po najnovejši
 verziji glasiti: ^{g g g g a a f g a a gchag} Ite missa est | alle | luja | al-le - -
^{fga ag}
 - | lu-ja.

Pri slovesnem „*Ite missa est*“, ki je naj-
 bolj v navadi, to se pravi: ki se najrajše ter
 največkrat poje, čujejo se različne priljubljene
 napake.

Nekateri menijo pobožnost izraziti s tem,
 da vsako noto neprimerno zategajo, tako da ni
 z lepa konca dočakati. S tem pa se vsa prava
 melodija skazi. Tu uporabljene „neume“ naj
 se gladko, à brez hlastečnosti pojejo. Na „*missa*
est“ ima nastopiti mir, ki pripravlja na konec.
 — Druga posebnost obstoji v tem, da se vsaka
 nota s **h** pričenja ter melodija drobi. N. pr.
 I-hi-hi-hi-hi-hi-hi-te, he-he i. t. d.

Neslovesni *Ite missa est* „*in duplicibus*“
 se poje ob dnevih sv. apostolov, o praznikih
 II. class. maj. et min. Tukaj so pogostoma
 nepravilno **g** v **gis** zvikša tonovemu načinu (mod.
 I.) čisto nasproti. Glasiti se ima: I-te itd.
^{a agachaga}

Tako je tudi pri srednji „neumi“ marijan-
 skega „*Ite missa est*“ (ali „*Benedicamus*“) celi
 t o n jemati.

Pri vseh „*Ite missa est*“ se ima sopsti
 natančno na mestih s črto zaznamovanih ter peti
 dostojno in brez vsakega skazovanja.

Naj se dostavijo tukaj še nekatere splošne opombe.

Koral je petje sv. cerkve, katero pri bogoslužnih dejanjih mašnik zastopa. Osebnost njegova se mora toraj kolikor mogoče tukaj umakniti, vse posebne navade uganiti se splošnim pevskim pravilom ter zboljššanemu okusu. K takim posebnim navadam, ali bolje rečeno: *razvadam* se mora prištevati n. pr. *portamento* (potezanje glasú v naslednji glas), *tremolo*, sentimentalno stokanje i. t. d. Take reči naj se puste glediščnim pevcem in pljunkaricam; to ni za cerkev. „*Viros decet virili voce cantare, et non more femineo tinnulis, vel falsis vocibus velut histrionicam imitari lasciviam*“. Koralno petje bodi izraz zdrave, očiščene ter krepke duše, katere se ne sme noben prah svetobolnosti držati. Napetost, teatralični „*pathos*“, sklenen sè smešnim stegovanjem vratu ter samovšečnim skomizovanjem, je ravno tako ostuden kot nedostojen. Mogočnega upliva do srca koralu ne prilastuje šopirnost in gizda, ne preminljiva pena silnih strasti ter osupljivih modulacij, marveč globokomiselnost melodij, združena z vnetostjo srca, kateri pa nikdar ne manjka prave pohlevnosti in skromnosti. Kakor liturgične akcije (ponašbe) mašnikove nikdar ne smejo biti deklamatorične, se nikoli nemajo kazati kot nebrzdane ponašbe momentanega „*pathos-a*“, temveč imajo biti le bolj simbolični napomini polni

globokega pomena, ter ohraniti vedno dostojno mirnost in umerjenost, tako tudi koralno petje, dasi presveto od duha gorečnosti in sv. vneme, ne sme vendar nikdar prestopiti meje zbranosti in skromnosti ter se svojevoljno pregibati. Koral ima mogo podobnosti s cerkvenim slikarstvom srednjega veka, katerega so se veliki umetniki sedanjega časa, n. pr. Beuronska šola, zopet poprijeli; njih podobe so na prvi pogled videti okorele in skoraj odurne, o daljnem opazovanju pa se ogledovalcu v njih odkrije nepričakovano bogastvo misel in čutil. Tako deluje tudi koral, ne z iznenadjenjem, silnim razburjenjem čutov, temveč sè svojim notranjim jedrom — čisto natihoma in nečutoma, kakor moč milosti. Toraj je jako nečimurno pri petju korala s prenapetostjo in skazovanjem hoteti pazljivost poslušalcev na-se obračati ter z malovredno bleščobo nekoliko pevske izurjenosti ali celo z nenavadnim vedenjem ponašati. Kolikor pohlevniša ter skromniša se umetelnost pokaže, tolikanj vrednejša in prikupljivejša je. *Graduale romanum* daje v tem oziru tale prelepi opomin: „*Corporis gestus sit devotus, humilis et erectus. Quidam enim dum cantant huc illuc se vertunt et respiciunt, si quis eos non videat, laudes hominum affectantes. Si cantas, ut placeas populo magis quam Deo, et alias laudem quaeris, vocem tuam*

vendidisti. Vide, ut quod ore cantas, corde credas; et quod corde credis, operibus comprobas.

Liturgično vprašanje o koralnem petju pri altarju bilo bi rešeno s kratkimi besedami: „Vse se ima takó ter v tistem redu peti, kar in kakor rubrike v *missalu* zapovedujejo“. Zadostoval bi odgovor, ki ga je kongregacija za sv. obrede na dotična vprašanja dala (nr. 5118 in nr. 973-5): „*Missam esse cantandam prout jacet in Missali*“, t. j. „maša se ima peti, kot je v *missalu*“; toda zdi se nam primerno in potrebno, še na nekatere velike in zelo razširjene napake opozoriti ter jih z liturgičnimi določbami primerjati.*)

Celebrant ima pri slovesni maši peti: Intonacijo k gloriji in *Credo* (kadar maša *Credo* zahteva), po gloriji *Dominus vobiscum* ter naslednje „*orationes*“, epistelj (na veliko soboto *graduale alleluja*), evangelij *Dominus vobiscum* in *oremus* pred offertorijem, *praefatio*, *Pater noster*, *pax Domini* (na veliko saboto „*Vespere autem*“), *orationes* k „*postcommunio*“ in „*Ite missa est*“ (ozir. *Benedicamus Domino*“ ali „*Requiescant in pace*“). Ako pa je peta maša z leviti, poje subdijakon epistelj, dijakon pa evangelij in „*Ite missa est*“, ozir., „*Benedicamus*“

*) Marsikaj tukaj omenjenega ne velja toliko za naše, kot za druge kraje.

Opaz. prelagateljeva.

ali „*Requiescant in pace*“. Ni toraj dovoljeno med tem, ko se glorijska poje, natihoma moliti „*orationes*“ ter brati epistelj, pri evangeliju pa se z nova oglasiti; nedopuščeno je med *Credo* nadaljevati *offertorium*, ali pa *praefatio* ali *Pater noster* izpustiti, t. j. natihoma opraviti. Zoper take in enake razvade je cerkev dovolj pogostoma svoj glas povzdignila . . . Ako pa nikakor ni dovoljeno, posamičnih delov krajšati ali izpuščati, je tim manj dopuščeno peto mašo v večjih njenih delih kaziti n. pr. sv. mašo do elevacije peti, potem pa ljudstvo pustiti sv. rožni venec moliti.

Konečno povdarjamo še, kako važno in imenitno da je, da se spolnujejo liturgične postavbe. To je podlaga, to prva zapoved za preustroj ali preobnovo cerkvene glasbe ter za uredbo službe Božje sploh. Obrne glasba liturgiji hrbet, potem bode ona kmalu lupina brez životvornega jedra, mladika ločena od trte. Le v tesni zvezi z liturgijo, ali bolje rečeno, le iz nje porojena ima životno moč ter zamore vzrasti in razcvetiti se, da krasi cerkev o njenem duhovnem vstajenju ter blagovonj svete spodbuje razširja okoli sebe. Nobeno polje duhovnega delovanja ne zasluži tolikanj skrbi in truda, kot ono bogoslužnega dejanja, v katerem mi prvo dolžnost, poveličanje Božje, v najbolj lastnem pomenu dopolnujemo in od kodar nam izvira milost in blagoslov. Dostojno obhajanje službe Božje je

živa pridiga, ki prešinja um, domišljijo in čut; dà, — ono ni samo pridiga, marveč dejanje, s katerim so strnene najobilniše milosti, za katere bode srce tim sprejemniše, kolikor dostojniše se to dejanje vrši.

Naj bi torej gorečnosti za obdelovanje tega svetega polja nikdar ne manjkalo!

O. A. M. D. E. M. G.

